

Foinse	Meán	Ceannlíne	Dáta	Leathanach
Irish Examiner	PREAS	Tóg go bog é leis an móin	06-Lúnasa-2012	1
Corkman	PREAS	Is glas í an todhchaí ag Óstán Ballyroe Heights	12-Iúil-2012	2
Irish Independent	PREAS	Cosain an comhshaol nó beidh baol ann go ndíobhfar ainmhithe dúchasacha	26-Meitheamh-2012	3
Northern Standard	PREAS	Bogaigh Thógtha Chomhtháite	14-Meitheamh-2012	1
Irish Examiner	PREAS	Réitíonn aimsir bháistí le péire éigrití	11-Meitheamh-2012	2
Irish Times	PREAS	B' FHÉIDIR GO DTIOCFADH SPEICEAS ÉIN NUA DE BHARR AN ATHRAITHE AERÁIDE	19-Bealtaine-2012	4
Bainistiú Comhshaoil & Fuinnimh	PREAS	Ní mór don Eoraip uisce a úsáid ar bhonn níos éifeachtúla	06-Aibreán-2012	1
Engineers Journal	PREAS	Táthar ag súil le huasghráduithe ar umar seipteach a bheidh éifeachtach ó thaobh costais de mar gheall ar chóras bogaigh	15-Márta-2012	2
Veterinary Ireland Journal	PREAS	Aimsigh an t-earc sin	06-Márta-2012	1
Inshore Ireland	PREAS	Smál dubh ar íomhá ghlas na hÉireann de bharr cailliúint bogach	29-Feabhra-2012	2
Irish Examiner	PREAS	Réiteach na mBogach ar fhadhb na Dramhaíola	13 Feabhra 2012	1
Tipperary Star	PREAS	An Tábhacht a Bhaineann le Gnáthóga na mBogach	9 Feabhra 2012	2
Wicklow Times South Edition	PREAS	Tús curtha le ceiliúradh ar Lá na mBogach i gCill Mhantáin	7 Feabhra 2012	3
Irish Times	PREAS	Éin ar thalamh feirme beagnach díothaithe ag cleachtais nua-aimseartha	20-Ean-2012	1
Irish Examiner	PREAS	Saibhreas na bithéagsúlachta á chur i mbaol againn	19-Noll-2012	4

Foilseachán: Irish Examiner
Dáta: Luan, 6 Lúnasa 2012
Leathanach: 16
Sliocht: 1 de 1
Ciorclaíocht: 42083
Údar: Donal Hickey
Ceannlíne: Tóg go bog é leis an móin

Tóg go bog é leis an móin
Donal Hickey
donal.hickey@examiner.ie

Roghnóidh cuid de na mílte daoine a bheidh amach ag siúl i rith an lae saoire bainc portach agus tailte portaigh i gcoitinne chun na críche sin, ach cá mhéad díobh a thuigeann i ndáiríre cé chomh huathúil agus atá an tírdhreach sin? Baineann conspóid, a bhfuil roinnt mhaith poiblíochta déanta ina leith, maidir leis an gcosc ar bhaint móna i gcodanna den tír ar úsáid na móna mar bhreosla, ach bíonn an-chuid luachanna eile i gceist le portaigh. Breithnítear gur ionann iad agus tearmainn dhoilfe inar féidir le daoine a scíth a ligean agus leas a bhaint as béalán den aer cumhra agus taitneamh a bhaint as flóra agus fána nach bhfuil le feiceáil in áiteanna eile.

Tá roinnt de na portaigh dheireanacha agus na portaigh is luachmhaire san Eoraip suite anseo in Éirinn. Agus, de thairbhe go leanfar leis an gcosc ar bhaint móna, breithneofar de réir a chéile gur ionann portaigh agus limistéir áineasa agus chosanta.

Is maith is eol dúinne a d'fhás aníos gar do phortaigh gur obair chrua a bhíonn i gceist le baint móna. D'ainneoin an dua, áfach, is deas iad na cuimhní atá againn ar laethanta fada griamhara ar an bportach, go háirithe nuair a bhí meitheal i gceist.

Ní raibh áit níos fearr chun goile a ghríosú agus ba ríthábhachtach é go gcothófaí iadsan a bhí i mbun oibre. Dhéanfadh roinnt daoine citeal a bhrú ar thinte móna as a dtáinig blas móinteach ar leith a bhí freagrach as uathúlacht ól an “tae mhóintigh” faoin spéir. Bheir daoine eile an tae leo i mbuidéal fuisce agus giosán olla curtha uime. Bhí uibheacha, a bruitheadh ar an bportach, agus sliseanna bagúin ina bpríomhtháirgí am lóin sular tháinig ceapairí agus paicéid Marietta chun tosaigh. Ba ó ré an tsleáin an méid sin, uirlis cosúil le rámhainn a d'úsáidí chun an mhóin a bhaint go néata agus go lom ón mbruach faoi threoir lámha oilte. Ansin thart ar 30 bliain ó shin tháinig meaisíní bainte móna agus crannóga meaisín chun tosaigh, agus ba mhinic gur loit siad tírdhreach an phortaigh, cuid de go brách. Níor chabhraigh ró-chur crann le portaigh ach an oiread.

Sheol **Comhairle Caomhnaithe Phortaigh na hÉireann** feachtas faisnéise agus feasachta le déanaí chun tábhacht na móna a cheiliúradh.

Dúirt an Dr Catherine O'Connell ó Chomhairle Caomhnaithe Phortaigh na hÉireann gur beag nó faic atá sa mhéid atá ar eolas ag muintir na hÉireann maidir le tailte portaigh d'ainneoin go bhfuil móin á baint againn le thart ar 400 bliain.

Bogaigh is ea iad na tailte portaigh, faoi mar a mhínigh sí, atá mar chuid den tírdhreach le 10,000 bliain, ag carnadh móna ar ráta 1mm in aghaidh na bliana. Tá siad mar chuid d'fhabraic na tuaithe agus is tírdhreach sainiúil ar leith atá ann a bhfuil cáil air ar fud an domhain. Stór nádúrtha carbóin

agus uisce is ea iad freisin. “Scriostar m6in go h6easca tr6i thochailt, tr6ina baint, tr6i dhraen6ail, tr6ina d6o, tr6i r6o-innilt agus tr6i chreimeadh,” ar s6i.

T6a t6us curtha ag **Comhairle Caomhnaithe Phortaigh na h6Eireann** ceardlanna agus trialacha a re6acht6ail chun cuidi6u le hathshl6an6u an chraicinn planda bheo ar limist6eir mh6ona nochta sna portaigh, a ndearnadh d6iobh6ail d6oibh i gcaitheamh na mblianta.

F6each www.ipcc.ie le haghaidh tuilleadh faisn6ise.

Foilseachán: Corkman

Dáta: Déardaoin, 12 Iúil 2012

Leathanach: 61

Sliocht: 1 de 1

Ciorclaíocht: 7262

Údar:

Ceannlíne: Is glas í an todhchaí ag Óstán Ballyroe Heights

Is glas í an todhchaí ag Óstán Ballyroe Heights

greenhospitality.ie

clár féile glaise

Is mór le hÓstán Ballyroe Heights an comhshaol agus táthar tiomanta chun an timpeallacht nádúrtha iontach atá againn a chaomhnú do ghlúin na todhchaí.

Tá éiceathurasóireacht ar cheann de na tionscail is mó fáis i gCiarraí agus dá réir sin, ghlac Óstán Ballyroe Heights ballraíocht leis an gClár Féile Glaise i gcomhar le Bogaigh Bhá Thrá Lí, ina dtugtar léargas iontach do chuairoteoirí maidir le flóra agus fána uathúil Chiarraí.

Agus muid ag éirí níos feasaí maidir lena thábhachtaí is atá sé ár gcomhshaol a shaothrú agus a chosaint, **dámhadh** an tÉici-Lipéad ó Chlár Féile **Glaise** ar an óstán, agus dá bhrí sin is féidir leatsa, an t-aoi, féile ghlas a roghnú agus saoire á glacadh agat.

Foilseachán: Irish Independent

Dáta: Máirt, 26 Meitheamh 2012

Leathanach: 6

Sliocht: 1 de 1

Ciorclaíocht: 131.161

Údar: Treacy Hogan

Ceannlíne: Cosain an comhshaol nó beidh baol ann go ndíobhfar ainmhithe dúchasacha

Cosain an comhshaol nó beidh baol ann go ndíobhfar ainmhithe dúchasacha

Treacy Hogan

Tá cuid d'ainmhithe dúchasacha na hÉireann ar tí a bheith díofa mar gheall ar thruailliú agus ar ró-iascaireacht.

Tá roinnt speiceas éin, lena n-áirítear an scótar, an foitheach píbdhubh, an ghearg, an falaróp gobchaol agus an tuirne lín i mbaol, agus tá líon na bpocairí gaoithe agus na bhfuiséog ag dul i laghad go “suntasach”.

Tá sé scríofa i dtuarascáil na **Gníomhaireachta um Chaomhnú Comhshaoil** nach bhfuil stádas “fabhrach” ach ag 7% de na gnáthóga agus ag 30% de na speicis atá liostaithe ag an AE go bhfuil cosaint de dhíth orthu.

Tá sé sonraithe inti go bhfuil bradán fiáin an Atlantaigh i mbaol d'ainneoin an cosc a tugadh isteach maidir le hiascaireacht sruthlín mar gheall ar thruailliú uisce – atá ag cur isteach ar an diúilicín péarla fionnuisce agus ar an gcnádán freisin.

Tá breis agus 15% de speicis den doirb, d'fhéileacáin, de shnáthaidí móra agus de bhéchuileanna i mbaol, agus tá bagairt ann do roinnt speicis ialtóg, dobharchúnna agus don iora rua dúchasach. Cuirtear an milleán sa tuarascáil ar dhroch-dhraenáil agus ar mhíntíriúchán bogach, ar thithíocht nach bhfuil suite go cuí, ró-innilt, ró-iascaireacht, truailliú agus baint móna as ainmhithe a chur i mbaol.

Tá scríofa inti gur gá don Rialtas láithreáin ina gcuimsítear fiadhúlra, flóra agus fána a ainmniú mar limistéir oidhreachta náisiúnta.

D'fhéadfadh fíneálacha ón AE a bheith i gceist mura ndéantar infheistíocht, mar aon le “dochar clú a chuirfeadh isteach ar ár mbrandáil ghlas.”

I measc na mbagairtí eile atá ann, áirítear teacht speiceas eachtrannach amhail an diúilicín riabhach ar féidir leis líon na speiceas diúilicín dúchasach a laghdú.

Foilseachán: Northern Standard
Dáta: Déardaoin, 14 Meitheamh 2012
Leathanach: 5
Sliocht: 1 de 1
Ciorclaíocht: 13500
Údar:
Ceannlíne: Bogaigh Thógtha Chomhtháite

Bogaigh Thógtha Chomhtháite

Lorg Paudge Connolly nuashonrú ag cruinniú Chomhairle Contae Mhuineacháin i mí an Mheithimh maidir leis an moladh Bogaigh Thógtha Chomhtháite a fhorbairt ag láithreán líonta talún Choirnéal na nAlbanach, chun láisteáit ón seanláithreán líonta talún agus ón láithreán líonta talún reatha a chóireáil.

Sonraíodh i bhfreagra i scríbhinn go raibh dearáí tosaigh le haghaidh Bogaigh Thógtha Chomhtháite ar láthair an tseanláithreáin líonta talún ullmhaithe cheana féin, ach gur chinn An Bord Pleanála ina dhiaidh sin go raibh Ráiteas Tionchair Timpeallachta riachtanach i leith an togra seo.

Sonraíodh freisin san fhreagra: "Mar réiteach eatramhach, rinneadh oibreacha le déanaí ar an láthair chun cuid den sileadh láisteáite ón seanláithreán líonta talún a atreorú ó shruthchúrsa reatha, agus chuir **an Ghníomhaireacht um Chaomhnú Comhshaoil** fáilte roimh an réiteach sin.

"Le haghaidh réiteach fadtéarma, ní mór do Chomhairle Contae Mhuineacháin cinneadh a dhéanamh cé acu an ndéanfaidh siad an ráiteas a chur chun tosaigh agus leanúint ar aghaidh ina dhiaidh sin leis an mBogach Tógtha Comhtháite ag an seanláithreán líonta talún chun láisteáit a chóireáil ar an láthair seachas í a iompar go dtí Ionad Cóireála Fuíolluisce Mhuineacháin."

Foilseachán: Irish Examiner
Dáta: Luan, 11 Meitheamh 2012
Leathanach:16
Sliocht: 1 de 2
Ciorclaíocht: 42.083
Údar: Richard Collins
Ceannlíne: Réitíonn aimsir bháistí le péire éigrití

Réitíonn aimsir bháistí le péire éigrití

De réir na Seirbhíse Meitéareolaíochta, tá ardú tagtha ar mheánteochta anseo faoi thrí cheathrú de chéim le 20 bliain anuas. Tá ár gcuid den domhain ag éirí níos teo agus níos fliche. Ní dea-scéal é sin le haghaidh an chuid is mó d'ainmhithe fiáine. Bainfidh cuid acu tairbhe ón treocht áfach.

Taitníonn **an t-athrú aeráide** le héigrití, mar shampla. Pé scéal é, tá dhá speiceas ag leathnú ó thuaidh agus siar le blianta beaga anuas. Tharlódh go bhfuil tríú ball den treibh ag déanamh amhlaidh anois mar tá sé díreach fógartha go ndearna an éigrit mhór síolrú sa Bhreatain den chéad uair. Tá an nead lonnaithe ag Shapwick Heath, anaclann dúlra de chuid Natural England in Somerset. Tá an éigrit mhór le fáil ar gach mór-roinn seachas Antartaice. Níl ach líon beag díobh san Eoraip áfach. Rinneadh draenáil ar an-chuid de na bogaigh ar thug siad cuairt orthu agus rinneadh an t-éan a sheilg go broinne an díofa le haghaidh na trádála haitéireachta.

Tá na coilíneachtaí síolraithe suntasacha is gaire dúinn lonnaithe san Ostair agus san Ungáir ach tá na héin ag tabhairt cuairte ar an mBreatain ar bhonn méadaitheach. Bíonn siad ag teacht go hÉirinn freisin, agus bíonn siad le feiceáil uair nó dhó an chuid is mó de bhlianta.

Tá aithne ag éaneolaithe ar chearc Shapwick Heath, cuireadh fainne uirthi agus í ina gearrach i mBealtaine 2009 in Bense san Fhrainc. I ndiaidh cuairt a thabhairt ar Gloucestershire, ar an mBreatain Bheag agus ar Lancashire, sheadaigh sí ag Somerset Levels dhá bhliain ó shin.

An Aibreán seo caite, thug éanbhreathnóirí comharthaí neadaithe faoi deara agus chuir siad Natural England agus an Royal Society for the Protection of Birds ar an eolas ina leith. Tá an suíomh á chosaint an t-am ar fad anois. Ní féidir an nead a fheiceáil gan cur isteach ar na héin. Chonacthas sicín beag áfach. Beireann éigrití móra suas le cúig ubh. Tosaíonn gor leis an gcéad ubh, agus tarlaíonn goraíocht ar eatramh dhá lá. Mura bhfeictear ach aon sicín amháin, ní hionann sin agus nach dtiocfaidh cinn eile amach. Is fearr le héigrití neadú i gcoilíneachtaí seachas ina n-aonar agus filleann siad ar an láthair chéanna gach bliain. Tá dóchas ann, d'uireasa fadhbanna, go seadódh an t-éan andúchasach seo ar bhonn buan in Somerset.

Dé réir mar a leanann téamh domhanda ar aghaidh, bogann speicis, a bhfuil sé éasca dóibh é a dhéanamh, ó thuaidh de réir mar a éiríonn a ngnáthóga sa deisceart níos teo agus níos tirime. Is cosúil go bhfuil an tuar sin i gceart ó thaobh fhine na n-éigrití de. Tá éigrití beaga agus éigrití eallaigh ag síolrú sa Bhreatain le 20 bliain anuas. Chonacthas an éigrit bheag den chéad uair in Éirinn in 1940. Ó bhlianta anonn sna 1950í ar aghaidh, chonacthas iad beagnach gach bliain.

Ansin, in 1997, neadaigh thart ar dhá phéire dhéag ag garrán corr gar d'Eochail. Tháinig rath ar na héin nuathagtha sin agus choilínigh siad láithreacha eile ar feadh an chósta theas. Bíonn éigrití leochaileach in aimsir fhuar, faoi mar a bhíonn na corra atá gaolta leo, agus b'fhéidir nach n-éireodh leo na hinveirteabraigh a itheann siad a aimsiú de bharr na seaca agus an oighir. I rith na ngeimhrí crua de 2007, 2008 agus 2009, b'ábhar imní é nach n-éireodh leis na himircigh sin agus a sliocht arna breith in Éirinn maireachtáil, ach d'éirigh leo mar sin féin. Tá an t-éan le fáil anois i ngach contae ar an gcósta. Níl tadhall lena mbunús caillte ag na héin Éireannacha: aimsíodh éigrit bheag, ar chuir

John Lusby ó Chairde Éanlaith Éireann fáinne uirthi agus í ina sicín sna hAsóir, 2,100km ón áit sin. Tá méadú ag teacht ar líon na n-éigrití eallaigh anseo freisin. De réir an Irish Bird Report, tá thart ar 36 taifead maidir le Corcaigh agus 10 maidir le Port Láirge in 2011.

Tá sé cuibheasach éasca na speicis éigrite éagsúla a idirdhealú, sa chuid seo den domhain pé scéal é. Níl ciall éadaigh ag an éigrit bheag, a bhíonn le feiceáil ar inbhir i ngach áit: ní réitíonn a cosa buí scéiniúla leis an gclúmh atá go hiomlán bán. Dubh maisiúil atá ar an ngob agus ar na súile áfach. Tá an éigrit eallaigh i bhfad níos fánaí in Éirinn. Bíonn an t-éan sin le fáil sna bogaigh, tugann sé cuairt ar ghóirt ina bhfuil beostoc.

Ábhar íoróin é, ach tá sé níos lú ná an éigrit bheag. Bíonn an gob buí agus bíonn paistí flannbhuí sa chlúmh síolraithe. Is so-aitheanta í an éigrit mhór ós rud é go mbíonn sí níos mó. Má thugann tú cuairt ar Florida, áfach, tharlódh go bhfeicfidh tú éan corraigh mór atá i bhfad níos mó ná an éigrit mhór. Ná bíodh dul amú ort – is é sin an corr mór bán, ‘morf daite’ den chorr mór gorm seachas éigrit.

Foilseachán: Irish Times

Dáta: Satharn, 19 Bealtaine 2012

Leathanach:?

Sliocht: 1 de 1

Ciorclaíocht: 96.150

Údar: RONAN McGREEVY

Ceannlíne: B'FHÉIDIR GO DTIOCFADH SPEICEAS ÉIN NUA DE BHARR AN ATHRAITHE AERÁIDE

B'FHÉIDIR GO DTIOCFADH SPEICEAS ÉIN NUA

DE BHARR **AN ATHRAITHE AERÁIDE**

Tá féidearthacht ann de thoradh **an athraithe aeráide** go dtiocfaidh 20 speiceas síolraithe nua éan go hÉirinn, de réir leabhar nua. Tá *Bird Habitats in Ireland* ar cheann de na hiarrachtaí is cuimsithí go dtí seo láithreach líon iomlán na n-éan in Éirinn a dhoiciméadú de réir gnáthóige, idir chathracha, phortaigh, aillte cósta agus bhogaigh. Léirítear ann saothar 25 acadúlaithe agus 12 ghrianghrafadóirí agus seoladh é inné ag siompóisiam ag Cumann Ríoga Bhaile Átha Cliath maidir le speicis éin in Éirinn. Tá rabhadh ann sa chaibidil maidir leis **an athrú aeráide** go bhféadfadh aimsir níos teo agus níos tirime a bheith “an-suntasach” le haghaidh líon na n-éan mara in Éirinn ar chósta an iardheiscirt de réir mar a bhogann a bhfoinsí bia ó thuaidh go dtí aigéin níos fionnuaire. Beidh éifeacht ag teochta ardaitheacha ar éin uisce agus ar éin tailte portaigh freisin.

RONAN McGREEVY

Foilseachán: Bainistiú Comhshaoil & Fuinnimh

Dáta: Aoine, 6 Aibreán 2012

Leathanach: 15

Sliocht: 1 de 1

Ciorclaíocht: 10200

Údar:

Ceannlíne: Ní mór don Eoraip uisce a úsáid ar bhonn níos éifeachtúla

Ní mór don Eoraip uisce a úsáid ar bhonn níos éifeachtúla

BAINISTIÚ UISCE

Is gá don Eoraip a hiarrachtaí a athnuachan maidir le huisce a úsáid ar bhonn níos éifeachtúla ionas nach ndéanfar an bonn a bhaint dá gilleagar, de réir tuarascáil nua ón nGníomhaireacht Eorpach Comhshaoil. Cuireann úsáid neamhéifeachtúil uisce isteach go mór ar na hacmhainní atá ag teastáil ó éiceachórais agus ó dhaoine, a bhfuil an dá cheann acu ina sócmhainní ríthábhachtacha maidir le táirgiúlacht agus slándáil na hEorpa.

Áitítear ar son bainistiú comhtháite uisce sa tuarascáil *'Towards Efficient use of water resources in Europe'*, mar aon le forfheidhmiú níos fearr na reachtaíochta atá ann cheana mar an chéad chéim.

Bíonn iarmhairtí tromchúiseacha ann do gheilleagair a bhraitheann ar thalmhaíocht agus ar thionscal mar gheall ar easnaimh uisce. De thairbhe roinnt easnamh, bhí sriantaí i gcodanna den Eoraip ar uisce óil. Bíonn éifeachtaí neamhdhíreacha i gceist don gheilleagar freisin, ós rud é go mbíonn éifeachtaí díobhálacha ar chórais nádúrtha atá ina mbonn de tháirgiúlacht eacnamaíoch mar gheall ar shreafaí abhann laghdaithe, leibhéil ísliitheacha loch agus screamhuisce agus díothú bogach. Níos

mó ná riamh, tá iomaíocht ghéar le haghaidh acmhainní uisce i roinnt codanna den Eoraip. Ar fud an Aontais Eorpaigh, úsáidtear thart ar an gceathrú cuid den uisce atá atreoraithe ón gcomhshaol nádúrtha le haghaidh talmhaíochta, ach d'fhéadfadh suas le 80% a bheith i gceist leis sin i ndeisceart na hEorpa. Ina theannta sin, is ionann an soláthar uisce poiblí agus thart ar an gcúigiú cuid d'úsáid uisce ar fud na hEorpa - agus úsáidtear breis agus ceathrú den mhéid sin díreach chun an leithreas a shruthlú. Athraíonn suiteálacha hidreachumhachta struchtúr nádúrtha agus sreabhadh aibhneacha agus loch, agus bíonn iarmhairtí i gceist dá réir sin le haghaidh éiceachóras.

Is earnáil amháin í an talmhaíocht ina mbíonn gnóthachan éifeachtachta indéanta gan dua, ós rud é go n-úsáidtear an-chuid uisce go neamhéifeachtach chun barra a uisciú. De réir meastachán áirithe, meastar gur féidir thart ar an gceathrú cuid den uisce arna aistarraingt le haghaidh uiscithe san Eoraip a choigilt, díreach tríd an gcineál píobáin nó caidhséir arna úsáid a athrú. Is féidir éifeachtacht a chur leis an soláthar uisce poiblí - cailtear méid chomh mór le 50% d'uisce óil i roinnt Ballstát den AE.

Úsáid Mhéadaithe Fuinnimh

Dá mhéad a úsáidtear uisce go neamhéifeachtach, is ea is mó fuinneamh a úsáidtear, agus bíonn costais airgeadais agus **chomhshaoil** bhreise i gceist leis sin, de réir na tuarascála. Cé gurb ionann méid an fhuinnimh a bhíonn de dhíth chun **fionnuisce** a chaidéalú agus é a chóireáil mar uisce óil agus thart ar 0.6 Wh/m³, bíonn thart ar 4 kWh/m³ i gceist le díshalannú uisce na farraige. Baineann roinnt tíortha Eorpacha leas as teicneolaíocht díshalannaithe, go háirithe an Spáinn, atá ar cheann de na húsáideoirí is mó ar domhan de dhíshalannú.

Ba cheart do na húdaráis spriocanna soiléire comhshaoil a shocrú le haghaidh úsáid uisce laistigh de theorainn na hinbhuanaitheachta de réir na tuarascála. Bheadh spriocanna dá leithéid éagsúil ag brath ar na hacmhainní atá ar fáil, ach ba cheart iad a dhearadh ionas go mbeidh uisce imleor ag an gcomhshaol nádúrtha le gur féidir leis feidhmiú. Tá cineál 'díchúplála' de dhíth ionas nach gcuimseoidh méadú ar tháirgiúlacht eacnamaíoch méadú ar úsáid uisce mar aon le méadú ar iarmhairtí comhshaoil.

Praghsanna Uisce

Go stairiúil, is annamh gur léirigh praghsanna uisce san Eoraip an fórchostas airgeadais a bhíonn ar sholáthar uisce, ná na costais eacnamaíocha ó thaobh an **chomhshaoil** de. Bíonn **truailliú** agus ganntanas uisce mar thoradh air sin, agus gearrtar costas ar an **gcomhshaol** agus ar shochaí. Mar shampla, bíonn ar an bpobal i gcoitinne íoc as an gcostas a bhaineann le cóireáil **uisce óil** arna **éilliú** de bharr na talmhaíochta nó na tionsclaíochta. D'fhéadfadh socrú an phraghais chirt ar uisce úsáid níos éifeachtaí uisce mar aon le nuáil theicneolaíoch a spreagadh. D'fhéadfadh úsáid éifeachtach cánacha, fóirdheontas, meicníochtaí margaidh, scéimeanna praghsála agus ionstraimí eacnamaíocha eile éilimh chontrártha le haghaidh uisce.

Foilseachán: Engineers Journal

Dáta: Déardaoin, 15 Márta 2012

Leathanach: 73

Sliocht: 1 de 6

Ciorclaíocht: 18.500

Údar:

Ceannlíne: Táthar ag súil le huasghráduithe ar umar seipteach a bheidh éifeachtach ó thaobh costais de mar gheall ar chóras bogaigh

Táthar ag súil le huasghráduithe ar umar seipteach a bheidh éifeachtach ó thaobh costais de mar gheall ar chóras bogaigh

Míníonn Don McEntee agus Aila Carty an chaoi ar féidir leas a bhaint as bogaigh thógtha chomhtháite le haghaidh uasghrádú inbhuanaithe agus costéifeachtach ar umair sheipteacha atá ann cheana agus ar chórais cóireála fuíolluisce le haghaidh tithe aonair.

Sa Bhille Seirbhísí Uisce (Leasú), 2011 is gá do ndéanfaí cigireacht ar thithe lena mbaineann umair sheipteacha agus córais cóireála fuíolluisce eile ar an láithreán agus, nuair is gá, na córais a thabhairt i gcomhréir leis na caighdeáin riachtanacha. Tagann sé sin sna sála ar bhreithiúnas ó Chúirt Bhreithiúnas an Aontais Eorpaigh (C-188/08) inar cuireadh ceangal ar Éirinn córais cóireála dá leithéid a chlárú agus modhanna leasúcháin éifeachtacha a chur chun feidhme de réir mar is gá.

Forbairt an umair sheiptigh

Bhí tógáil agus suiteáil na n-umar seipteach le haghaidh tithe aonair buntúsach go leor roimh lár na 1970í. Bhí an-chuid dearáí bunaithe ar threoir (BRE 365) ón British Research Establishment le béim faoi leith ar bhainistiú eisiltigh trí mhaothú, m.sh. eisilteach umair sheiptigh ag sileadh i sloc súite cóngarach líonta le clocha nó le greanmheall. Ba iad tréscailteacht ithreach agus méid an tsloic shúite ba mhó a chuir teorainn leis an gcur chuige sin. Dá líonfaí le heisilteach é, d'fhéadfadh aon chainníocht bhreise sreabhadh isteach sa sruthchúrsa is gaire dó.

Dá réir sin, i roinnt limistéar, tá láithreáin nach mbaineann síothlú imleor leo ina bhfoinse truaillithe le haghaidh uisce dromchla. Ar an dóigh chéanna, sna codanna sin den tír lena mbaineann ithreacha éadoimhne forshraithnaithe ar ghairbhéil agus ar charraig bhriste lena mbaineann síothlú thar a bheith tapúil, d'fhéadfadh fuíolluisce nó eisilteach umair sheiptigh a bheith ina fhoinse truaillithe le haghaidh screamhuisce (EPA, 2010). Ó lár na 1970í ar aghaidh, rinneadh níos mó breithnithe maidir le dearadh, tógáil agus suí umar seipteach agus maidir le heisilteach. Threoraítí eisilteach umair sheiptigh de ghnáth go dtí limistéar síothlúcháin tógtha lena n-áiríodh líonra píopaí dáilte agus limistéar leata greanmhill chloiche. Ba ghá an limistéar síothlúcháin a bhí riachtanach a chur ar fáil, lenar áiríodh limistéar síothlúcháin malartach. D'ainneoin feabhsúcháin dá leithéid, lenar bhain measúnú ar láithreán roimh ré mar aon le cead pleanála, glactar i gcoitinne go mb'fhéidir go raibh obair dá leithéid agus an measúnú gaolmhar ar láithreán easpach ar bhealaí éagsúla. I roinnt cásanna bhí cruthú linne, drochbholaithe, dálaí mímhaiseacha nó drochshláinteachas, a ndearna roinnt sealbhóirí tí an méid sin a íoslaghdú tríd an sileadh a atreorú go dtí claiseanna, sruthanna agus aibhneacha áitiúla. Bhí na fadhbanna sin níos measa áit a raibh braislí teaghaisí. Le 10-15 bliana anuas, nuair a measadh umar seipteach agus síothlú a bheith neamhimleor, baineadh úsáid as córais cóireála eile, eadhon córais leictreacha/mheicniúla (E/M) de réir mar ba chuí. Tháinig easpaí áirithe

eile chun solais maidir le bainistiú córas dá leithéid. Úsáid bogach tógtha a bhí i gcur chuige malartach ar chóireáil ghnásúil fuíolluisce leictreach/mheicniúil (Vymazal et al, 2006; Knight et al, 2000). I measc an iliomaid coincheap agus dearáí le haghaidh córas dá leithéid, is ionann coincheap na mbogach tógtha comhtháite agus coincheap a imscaradh go rathúil in Éirinn thar thréimhse na 15 bliana seo a chuaigh thart.

Córais de Bhogaigh Thógtha Chomhtháite

Forbraíodh córais bhogaigh thógtha chomhtháite chun raon fuíolluisce a chóireáil lena n-áiríodh fuíolluisce teaghlaigh (agus eisilteach umair sheiptigh), agus chun dul i ngleic go cuimsitheach le truailliú uisce trí seirbhísí éiceachórais éiceolaíochta agus bogaigh feabhsaithe a chur ar fáil trí bhonneagar bogaigh sainiúil a athbheochan (Harrington et al. 2005). Is ionann na príomhghnéithe feidhmeacha de na córais bhogaigh thógtha chomhtháite sin agus doimhneacht éadomhain an uisce lena mbaineann (100-200mm de ghnáth), fásra tiubh éiritheach (macraifítí halaifíte), sreabhadh seicheamhach trí shraith ceall bogach agus úsáid ábhar ar an láthair (ithreacha áitiúla) agus topagrafaíocht. Baineann córais bhogaigh thógtha chomhtháite leas as na struchtúir agus na próisis bhithgheiceimiceacha atá ann go huilíoch i mbogaigh nádúrtha chomhchosúla a thacaíonn le gníomhaíochtaí micróbacha ar bhonn inchomparáide nó níos mó ná sin atá corpraithe leis an gcuid is mó de na saoráidí cóireála is gnásúla (Scholz et al. 2007 agus Harrington et al. 2011). Tá sé sonraithe i gClár Infheistíochta Seirbhísí Uisce na Roinne Comhshaoil, Pobail agus Rialtais Áitiúil 2010-2012 go mbeidh ról ag "integrated constructed wetlands [...] in providing improved wastewater treatment facilities particularly in smaller rural locations". I mí na Nollag 2010, d'fhoilsigh an Roinn Comhshaoil, Pobail agus Rialtais Áitiúil doiciméad treorach maidir le bogaigh thógtha chomhtháite a chuaigh i ngleic le huisce salach clós feirme agus le fuíolluisce teaghlach. Táthar ag súil go bpléifear i ndoiciméad treorach bogaigh thógtha chomhtháite go sonrath le haghaidh fuíolluisce teaghlach ó theaghaisí aonair a chóireáil. Ó fhoilsiú an doiciméid threoraigh, moladh d'údarais áitiúla na córais bogaigh thógtha chomhtháite a úsáid. Faoi láthair tá roinnt bogach tógtha chomhtháite ag dul i ngleic le siltí ó bhailte, ó shráidbhailte agus ó fhorbairtí tithíochta, lena n-áirítear Glasloch i gCo. Mhuineacháin, Dún Aill agus sa Chill i gCo. Phort Láirge, Ros Beithe agus Cé Bhréanainn i gCo. Chiarraí, an Chloch i gCo. Laoise agus, go luath, Cluain na Slí freisin i gCo. Laoise. Tá roinnt córas bogaigh thógtha chomhtháite freisin a théann i ngleic le siltí ó umair sheipteacha trína ndéantar freastal ar thithe aonair i ndeisceart na tíre. Léiríonn breathnuithe ar an láithreán go bhfeidhmíonn an chuid is mó de na córais seo gan siltí dromchla agus ní raibh aon tasc ann maidir le truailliú ar screamhuisce. Tá breathnóireacht agus monatóireacht ar na córais sin fós ar siúl.

Tá méid níos ísle d'infheistíocht chaipitil de dhíth ar chórais bogaigh thógtha chomhtháite (50-80 faoin gcéad níos lú de ghnáth) agus bíonn siad níos tíosaí a chothabháil agus a oibriú seachas córais chóireála eile (80-90 faoin gcéad níos lú de ghnáth). Cé go bhféadfadh limistéar talaimh do bhogach tógtha chomhtháite a bheith níos mó ná le haghaidh córais chóireála eile ar an láithreán, soláthraíonn siad luachanna breise tábhachtacha amhail bithéagsúlacht fheabhsaithe agus acmhainní áineasa. Bíonn dea-cháilíocht eisiltigh ann ar bhonn comhsheasmhach ar feadh na bliana mar gheall ar ráta ard bainte na bpríomhpharaiméadar, amhail amóinia-nítrigine agus fosfar (96-99 faoin gcéad de ghnáth), ag Glasloch (Doody et al, 2009). Is féidir dearadh an bhogaigh thógtha chomhtháite a feidhmíodh chun dul i ngleic le fuíolluisce ó chomhchathracha teaghaisí amhail Glasloch (daonra 1750), de réir threoir na Roinne Comhshaoil, Pobail agus Rialtais Áitiúil, a fheidhmiú maidir le córais tí aonair freisin. D'fhéadfadh na córais a bheith ina modh rogha nua nó ais-suiteáilte chun cóireáil

fuíolluisce éifeachtúil, chostéifeachtach, nach mbainfidh mórán cothabhála leis, a chur ar fáil le haghaidh an chuid is mó de theaghaisí tuaithe aonair. Is féidir leis an údarás áitiúil nó leis an údarás uisce náisiúnta nua cead a bhronnadh le haghaidh bogach tógtha comhtháite a ais-suiteáil dá mbeadh sé sin déanta ag duine inniúil. Is féidir bogach tógtha comhtháite a chorprú i gcúirtealáiste de réadmhaoin; laistigh dá ghairdín de ghnáth, ar an gcoinníoll go bhfuil achar imleor agus tírdhreach cuí ann. D'fhéadfaí é a dheardh chun na fuíolluisce teaghlaigh go léir, an séarach, uisce teaghlaigh agus rith chun srutha ón teaghais a bhainistiú. D'fhéadfadh siltí ó umair sheipteacha ar an láithreán a bheith faoi threoir domhantarraingthe nó caidéalaithe go dtí bogach tógtha comhtháite ag brath ar dhálaí agus ar láthair an láithreáin (Figiúr I). Is féidir na córais a úsáid mar mhalairt ar chórais ghnásúla agus bíonn siad oiriúnach go háirithe do chásanna ina bhfuil rátaí síothlúcháin féideartha tríd an ithir faoina bhun íseal. I gcoitinne, d'fhéadfadh bogach tógtha comhtháite a bheith cuí nuair a theiptear láithreáin i measúnuithe ar láithreán mar gheall ar shíothlú dona (Luach Tástála >50 [EPA, 2009] is ionann an luach tástála agus an meán-am i nóiméid sula dtitfidh airde an uisce i bpoll 0.3 mhéadar cearnach 25 mm laistigh de na teorainneacha idir 300 agus 200mm le haghaidh airde uisce sa pholl síothlaithe [Mulqueen agus Rodgers, 2001]) agus nuair a mheastar nach mbeadh sé cuí córais ghnásúla leictreacha/mheicniúla a úsáid.

Luach taitneamhachta a fheabhsú

Cuirfidh a ndearadh comhtháite feabhas i gcoitinne ar luach taitneamhachta an ghairdín, ar an ngnáthóg nádúrtha agus ar luachanna aeistéitiúla. Braithfidh na luachanna sin ar an gcaoi a bhfuil an bogach tógtha comhtháite suite, leagtha amach agus tírdhrechtaithe. Ábhar cúnamh chun na torthaí sin a bhaint amach a bheidh i linnte i gcruth cuarlíneach, lena mbainfidh claífoirt a bheidh claonta go caoin go dtí imeall an uisce mar aon le héagsúlacht fásra éirithigh. Cé go bhféadfadh sé a bheith riachtanach an chill tosaigh a fháil nó go ndéanfaí rochtain uirthi a shrianadh trí fhálta seach cuí a úsáid d'fhéadfadh an limistéar eile den bhogach tógtha comhtháite a bheith ina ghné tharraingteach nua sa ghairdín. Tá cúpla príomhcheanglas i gceist maidir le bogach tógtha comhtháite a dheardh agus a thógáil le haghaidh teaghaise .i. go bhfuil dálaí an láithreáin oiriúnach, go bhfuil achar imleor ann agus gur féidir na faid riachtanacha idir an bogach tógtha comhtháite agus an teaghais, idir na soláthairtí uisce (príobháideach agus poiblí) agus na huiscí dromchla a bhaint amach.

Is ceanglais faoi leith iad go mbeadh tréscailteacht íseal i gceist le hithreacha ar an láithreán, nó go bhféadfaidís a athrú chun a bheith amhlaidh, agus go mbeidh doimhneacht imleor i gceist leo (de réir dhoiciméad treorach na Roinne Comhshaoil, Pobail agus Rialtais Áitiúil). Tá sé ríthábhachtach nach mbeidh tionchar díobhálach ag an mbogach tógtha comhtháite ar an gcomhshaoil uisceach agus críche idir sin a gcuirtear an bogach tógtha comhtháite ann agus an comhshaoil cóngarach.

Braithfidh achar an bhogaigh thógtha chomhtháite ar uaslíon na ndaoine sa teaghais, ar thopagrafaíocht an láithreáin (bíonn achar níos mó de dhíth ar láithreáin níos claonta de ghnáth ná láithreáin atá ar thalamh comhréidh) agus cé acu an mbeidh sileadh uisce dromchla i gceist nó nach mbeidh a mbeadh ceadúnú de dhíth ina leith. Is gá go ndéanfaí measúnú mionsonraithe ar láithreán de dheasca na gceanglas sin agus go ndéanfaí dearadh bogaigh thógtha chomhtháite sainiúil le haghaidh gach láithreáin, de réir dhoiciméad treorach na Roinne Comhshaoil, Pobail agus Rialtais Áitiúil. I gcoitinne cuimsíonn an bogach tógtha comhtháite idir dhá agus ceithre chill a oibrítear i sraithcheangal agus déantar iad a chur i dteannta le raon speiceas éiritheach chun clúdach fásra

tiubh a bhaint amach. Bíonn achar comhchosúil i gceist le gach linn de ghnáth. Braithfidh líon, méid agus cruth gach linne, áfach, ar na dálaí ag an láithreán. 100m² (limistéar feidhmeach) atá sa limistéar íosta le haghaidh bogach tógtha comhtháite i gcomhair teaghaise (ina gcónaíonn cúigear). Tá an limistéar seo comhchosúil leis an limistéar sin atá riachtanach le haghaidh criathar síothlúcháin (Figiúr 2). Pléitear le bogaigh thógtha i gCuid 8.6 de Chód Cleachtais 2009 na **Gníomhaireachta um Chaomhnú Comhshaoil** *‘Wastewater Treatment and Disposal Systems Serving Single Houses’*. I dTábla 8.3, is ionann an limistéar atá riachtanach le haghaidh bogach tógtha bunaithe ar ithir agus coibhéis de 20m² in aghaidh an daonra. Is ionann é sin agus an limistéar cóireála céanna atá luaite i ndoiciméad treorach nua na Roinne Comhshaoil, Pobail agus Rialtais Áitiúil maidir le bogaigh thógtha chomhtháite.

Measúnú ar láithreán

Bíonn gá le measúnú mionsonraithe ar láithreán le haghaidh bogach tógtha comhtháite a fhorbairt (suirbhé topagrafaíochta, imscrúdú láithreán/ithreach agus staidéar deisce) mar aon le dearadh mionsonraithe, cead, ceadúnú siliadh (sa chás go ndéantar sileadh in uisce dromchla), tógáil, tírdhreachú agus straitéis chothabhála. Is féidir siltí ó bhogach tógtha comhtháite a dhíothú trí thoisíú cuí agus trí fhásra, agus dá réir sin an gá le haghaidh ceadúnais a sheachaint. Is féidir siltí ó bhogach tógtha comhtháite a chur sa talamh trí limistéar foriomlán an bhogaigh a mhéadú, trí chealla deireanacha hiodráitithe níos doimhne agus níos séasúraí a chur ar fáil nó trí chrainn a chur ar chúil an chórais. Tá limistéir ar fud na tíre inar tugadh cead pleanála go míchuí chun teaghaisí agus córais umair sheiptigh a fhorbairt ar láithreán atá cuibheasach beag (níos lú ná 0.4 acra). Tá an-chuid de na láithreáin seo braislithe le chéile go háirithe ar imeall na mbailte agus na sráidbhailte. Ciallaíonn sé sin go dtarlódh sé nach mbeadh an sealbhóir tí ábalta sileadh ó umar seipteach a choimeád laistigh de theorainn an láithreáin beag beann ar leibhéal na cóireála. I roinnt limistéar aithnítear go bhfuil braislí umar seipteach ag cruthú fadhbanna áitiúla.

Córas diúscairte áitiúil a bheadh mar réiteach ar an gcineál cáis sin. Mar gheall ar rath choincheap na mbogach tógtha comhtháite, bheadh sé indéanta grúpscéim séaraigh a chur ar bun chun umar seipteach gach teaghlaigh a chóireáil. D’fhéadfaí an t-eisilteach ó umar seipteach a chaidéalú nó d’fhéadfadh sé titim faoi dhomhantarraingt go dtí príomhlíonra séaraigh áitiúil agus a dhiúscairt isteach i mbogach tógtha comhtháite comhchoiteann (Figiúr 3). Dála gach córais chóireála fuíolluisce ní mór bogaigh thógtha chomhtháite a chothabháil, ach bíonn féinbhainistiú i gceist leis na córais seo a bheag nó a mhór agus is íosta iad na riachtanais chothabhála. Bíonn bogaigh thógtha chomhtháite i bhfad níos saoire le cothabháil agus le hoibriú, go háirithe nuair nach mbíonn caidéalú riachtanach (Doody, et. al., 2009). Is ionann na príomhnósanna imeachta chothabhála de ghnáth agus bainistiú dromchlaí bairr claífort agus cosc a chur ar shreabhadh tosaíochta uisce trí na cealla tríd an leibhéal cuí uisce a chothabháil. Cuireann an fásra éiritheach laistigh den bhogach tógtha comhtháite struchtúr tacaíochta rithábachtach ar fáil le haghaidh na bpróiseas cóireála miocróbach agus an coisceas hiodrálach atá riachtanach le haghaidh dríodraithe agus cothromaíocht uisce níos fearr lena n-áirítear sileadh a dhíobhadh. Forálann an córas fásra seirbhísí éiceachórais eile atá tábhachtach amhail ceapadh carbóin agus luachanna aeistéitiúla agus bithéagsúlachta. Tá raon éagsúil speiceas planda éiritheach dúchasach ann ar féidir iad a úsáid i gcórais bogaigh thógtha chomhtháite. San áireamh leo tá feileastraim, seiscí, broibh, giolcacha agus duilleoga báite. Tá go leor speiceas maisiúil neamhionrach ann ar féidir leo a chur san áireamh chun gairdín atá ann cheana a chomhlánú. Ina theannta sin, d’fhéadfaí raon crann agus tor a úsáid chun an tírdhreach foriomlán a chomhlánú. Ag

tabhairt san áireamh an scaoilteacht a bhí i gceist roimhe seo maidir le háiritiú go ndearnadh fuíolluisce teaghlaigh a chóireáil go cuí, táthar ag súil go nglacfaidh údaráis áitiúla agus an Rialtas ról dearfach maidir le cúnaimh a thabhairt do shealbhóirí tí dul i ngleic le fuíolluisce teaghlaigh i limistéir faidhbe. Ba cheart breithniú a dhéanamh ar phraiticiúlachtaí maidir le feidhmiú oibreacha leasúcháin go háirithe maidir le réitigh phraiticiúla agus inacmhainne a chur ar fáil amhail úsáid córas bogaigh thógtha chomhtháite, a bheadh saincheaptha do dhálaí áirithe. Chun na críche sin beidh ionchuir innealtóireachta theicniúla agus ghairmiúla oilte riachtanach agus ní foláir nó go ndéanfaí cigireacht agus measúnú ar na córais atá ann cheana leis an tuiscint riachtanach. Cé gur féidir le córais bogaigh thógtha chomhtháite réitigh éifeachtacha a chur ar fáil maidir le bainistiú inbhuanaithe fuíolluisce teaghlaigh, d'fhéadfaidís raon leathan buntáistí eile a chur ar fáil san am céanna. Déantar cosaint ar gach cineál bogaigh trí Choinbhinsiún Ramsar, ní amháin díreach na cinn atá saincheaptha le haghaidh cosaint speisialta. Aithnítear sa Choinbhinsiún sin tairbhí agus ról na mbogach tógtha agus tarraingíodh aird ar an ról tairbheach a d'fhéadfaidh a bheith ag córais bogaigh thógtha chomhtháite i dtuarascáil bhliantúil 2011 Rúnaí an Choinbhinsiúin. Is tábhachtach é go n-áirítear na bogaigh thógtha chomhtháite nuálaíochta éagsúla san ábharthacht sin arna dtógáil ní amháin chun séarach agus uisce salaithe ó theaghaisí teaghlach a ghlanadh ach ó shráidbhailte, ó chlóis feirme agus ó thailte talmhaíochta. Is féidir tuilleadh sonraí a fháil maidir le bogaigh thógtha chomhtháite ar láithreán Gréasáin Vesi Environmental: <http://vesienviro.com/>

Is Innealtóir Cairte é Don McEntee, BE, MEngSc, MIEI, MICE, a d'oibrigh mar innealtóir struchtúr agus mórbhealaigh le sainchomhairleoirí ó 1967 go 1978 in Éirinn, i gCeanada, sa tSiombáib, sa Tansáin agus sa Nigéir. Idir 1978 agus 1984 bhí sé i gceannas ar dheardh le cuideachta forbartha réadmhaoine i mBaile Átha Cliath. Ó 1984 go dtí gur imigh sé ar scor in 2009 bhí sé i gceannas ar mhórhionscadail draenála de chuid Chomhairle Contae Bhaile Átha Cliath agus Comhairle Cathrach Bhaile Átha Cliath lena n-áiríodh ról mar bhainisteoir tionscadail ar Staidéar Draenála Straitéiseach Mhórchearntar Bhaile Átha Cliath agus cur chun feidhme oibreacha laghdaithe tuile ar aibhneacha an Tulcha agus na Dothra. D'imigh Don ar scor i Lúnasa 2009. Tá sé bainteach i gcónaí le córais draenála inbhuanaithe agus le bogaigh thógtha chomhtháite.

Aila Carty, Stiúrthóir Vesi Environmental Ltd. BSc (Onóracha), HDip EIA Mgmt. Tá Aila Carty bainteach le forbairt agus le feidhmiú na mBogach Tógtha Comhtháite le breis agus 10 mbliana. D'oibrigh sí ar an-chuid gnéithe d'fhorbairt na mBogach Tógtha Comhtháite lena n-áiríodh measúnú láithreáin, dearadh, tírdhreachú, tógáil agus cothabháil. Bhí Aila bainteach le raon leathan d'fheidhmiú na mBogach Tógtha Comhtháite ó thionscadail a bhain le teach aonair go tionscadail ar scála tionsclaíoch lena bhain roinnt heicteár.

Tagairtí

An Roinn Comhshaoil, Pobail agus Rialtais Áitiúil. 2010. *Guidance Document for Farmyard Soiled Water and Domestic Wastewater Applications*. An Roinn Comhshaoil, Pobail agus Rialtais Áitiúil. www.environ.ie/en/Publications/Environment/Water/FileDownload,24931,en.pdf

Doody, D., Harrington, R., Johnson, M., Hofmann, O., McEntee, D. 2009. *Sewerage treatment in an integrated constructed wetland. Proceedings of the ICE- Municipal Engineer*, Imléabhar 162 (4) 199-205.

An Ghníomhaireacht um Chaomhnú Comhshaoil, 2009. *Code of Practice Wastewater treatment and disposal systems serving single houses (p.e.≤10)*.

An Ghníomhaireacht um Chaomhnú Comhshaoil, 2010. Cáilíocht Uisce in Éirinn 2007-2009.

<http://www.epa.ie/downloads/pubs/water/waterqua/WaterQuality0709.pdf>

Harrington, R. & McInnes, R. (2009) *Integrated Constructed Wetlands (ICW) for livestock wastewater management*. *Bioresource Technology* 100(22), 5498 - 5505.

Harrington, R., Dunne, E.J., Carroll P., Keohane, J. agus Ryder, C. 2005. *The concept, design and performance of integrated constructed wetlands for the treatment of farmyard dirty water*. In: *Nutrient Management in Agricultural Watersheds: A Wetlands Solution* (eag. E.L. Dunne, K.R. Reddy agus O.T. Carton), Foilsitheoirí Acadúla Wageningen, Wageningen, leathanaigh 179-188.

Knight, R. L., V.W.E. Payne, R.E. Borer, J.R. Clarke, J.H. Pries, 2000. *Constructed Wetlands for livestock wastewater management*. *Ecological Engineering* 15 41-55.

Mulqueen J. agus R. Rodgers, 2001. *Percolation testing and hydraulic conductivity of soils for percolation areas*. *Water Resource Iml.* 35, Uimh.16, lch. 3909-3915.

Scholz. M., Harrington, R., Carroll, P., Mustafa, A. 2007. *The Integrated Constructed Wetlands (ICW) Concept*. *Wetlands* 27 (2) 337-354.

Vymazal, J., Greenway, M., Tonderski, K., Brix, H., Mander, Ü. 2006.

Wetlands and Natural Resource Management. *Ecological Studies*. Imleabhar 190, Cuid 11, 69-96.

Tá léacht tráthnóna á reáchtáil ag The Water and Environmental Society, Engineers Ireland i gcomhar le The Institution of Civil Engineers, Réigiún Phoblacht na hÉireann dar teideal '*The use of integrated constructed wetland for the upgrade of existing septic tank and on-site wastewater treatment systems for single houses*'.

Aila Carty, Rory Harrington agus Don McEntee atá sna cainteoirí.

Dáta: Luan, 26 Márta 2012.

Am: 6.30in.

Láthair: 22 Bóthar Chluaidh, Baile Átha Cliath.

Figiúr 2. Bogach tógtha comhtháite i gcomparáid le criathar síothlúcháin.

GRAPHIC CALLOUTS ILLEGIBLE

Teach, Líon na nÁititheoirí: 4

Dúnpholl le haghaidh cigireachta agus athrú treorach

Imlíniúcht ar an limistéar síothlúcháin i gcomparáid le himlíniúcht limistéar an bhogaigh thógtha chomhtháite

An dara limistéar síothlúcháin a úsáidtear mar chúltaca sa chás go dtarlaíonn calcadh sa chéad limistéar síothlúcháin

Imlíniócht limistéar an bhogaigh thógtha chomhtháite. Limistéar breise atá riachtanach maidir le sábháilteacht rochtana agus le haghaidh cothabhála

Limistéar Síothlúcháin atá riachtanach le haghaidh Teach Aonair lena mbaineann 4 Áititheoirí c 175m sq

Limistéar bogaigh thógtha chomhtháite atá riachtanach le haghaidh Teach Aonair lena mbaineann 4 Áititheoirí c 100m sq

LEGEND

ILLEGIBLE

Figiúr 3. Bogach Tógtha Comhtháite le haghaidh ilteaghaisí lena mbaineann umar seipteach nasctha le séarach brú.

Umair Sheipteacha Aonair lena mbaineann caidéal atá ceangailte leis an lárchóras séaraigh bhrú

Séarach brú trína nasctar na tithe le bogach tógtha comhtháite

Eisilteach ó umair sheipteacha á fháil agus á chóireáil i mbogach tógtha comhtháite

Grúpa tithe m.sh. Braisle tithíochta tuaithe nó Tithe saoire

Foilseachán: Engineers Journal

Dáta: Déardaoin, 15 Márta 2012

Leathanach: 73

Slíocht: 6 de 6

Ciorclaíocht: 18.500

Údar:

Ceannlíne: Táthar ag súil le huasghráduithe ar umar seipteach a bheidh éifeachtach ó thaobh costais de mar gheall ar chóras bogaigh

Bogaigh Thógtha Chomhtháite (ICW) le haghaidh Tithe Aonair

Rogha 1: Titim nádúrtha go dtí an bogach tógtha comhtháite ón umar seipteach atá ann cheana

Rogha 2: Áit nach bhfuil na leibhéil fabhrach, is féidir eisilteach ó umar seipteach a chaidéalú go dtí an bogach tógtha comhtháite

Figiúr 1. Léargas scéimreach de chóras bogaigh thógtha chomhtháite atá i bhfeidhm le haghaidh teaghais aonair.

Foilseachán: Veterinary Ireland Journal

Dáta: Máirt, 26 Márta 2012

Leathanach: 118

Sliocht: 1 de 1

Ciorclaíocht: 2.500

Údar:

Ceannlíne: Aimsigh an t-earc sin

Aimsigh an t-earc sin

Níl ach trí speiceas amfaibiach dúchais in Éirinn: an frog coiteann, an cnádán agus an t-earc sléibhe. Mar sin féin, cé go bhfuil earca le fáil go coitianta in Éirinn, theip ar lontaobhas Fiadhúlra na hÉireann earc ar bith a aimsiú i nDún na nGall, Liatroim, Tiobraid Árann, Luimneach, Chill Chainnigh, Lú, Laois, Cill Dara ná Ceatharlach.

Rinne lontaobhas Fiadhúlra na hÉireann (IWT) suirbhé náisiúnta ar earca in 2011 a léirigh cuid de rúin an eirc sléibhe in Éireann. Thosaigh siad le tionscadal píolótach in 2010 agus is é suirbhé an lontaobhais an chéad iarracht chuimsitheach chun staidéar a dhéanamh ar a fhorleithne atá an t-amfaibiach dúchais seo le fáil in Éirinn.

Ós rud é gur amfaibiach é an t-earc sléibhe braitheann a shaolré ar ghnáthóga sláintiúla bogaigh a bheith ar fáil. Acmhainn ríthábhachtach do dhaoine iad na bogaigh freisin, toisc go nglanann siad agus go stóráilann siad uisce, stóráilann siad carbón freisin rud a chabhraíonn chun **an t-athrú aeráide** a mhaolú, maolaíonn siad tuilte agus cuireann siad barr feabhais ar limistéir luachmhara chonláiste agus thurasóireachta.

Cuireadh an suirbhé i gcrích le cabhair ó Zú Bhaile Átha Cliath agus ó Pháirc Fiadhúlra Fhota agus tá an IWT buíoch díobh as an tacaíocht leanúnach a chuireann siad ar fáil. Braitheann an IWT freisin ar shlua beag saoránach deonach a fheidhmíonn mar eolaithe. Tá na nádúraithe díograiseacha seo ag soláthar sonraí fíora eolaíocha a chuireann caomhnú chun cinn in Éirinn. Ba é a dúirt an Dr Daniel Buckley comhordaitheoir an tsuirbhé ar earca: “Chuir an suirbhé seo na ‘dragain bheaga uisce’ seo atá thar a bheith spéisiúil, agus an tslí rúnda mhaireachtála atá acu, ar a súile do mhuintir na hÉireann. Thug an pobal tacaíocht don suirbhé seo agus cabhraíonn suirbhéanna mar é linn nasc a chruthú idir dhaoine agus an dúlra agus is sa chaoi seo a éireoidh linn sa deireadh thiar ár n-oidhreacht nádúrtha a chosaint.

Leanfar ar aghaidh leis an suirbhé in 2012 agus iarrfar athuair ar chomhaltaí agus ar oibrithe deonacha dul amach arís ag féachaint an bhfuil earca sléibhe sna locháin in aice leo. Beidh laethanta oiliúna ar siúl ar fud na tíre i Mí an Mhárta. Ní bheidh ach líon teoranta áiteanna ar fáil agus mar sin cuir ceann in áirithe duit féin go luath chun nach mbeidh aiféala ort ar ball. Chun clárú mar shuirbhéir nó chun tuilleadh eolais a fháil déan teagmháil leis an Dr Daniel Buckley ag newts@iwt.ie nó ag 086 369 1982 nó féach ar ár láithreán gréasáin www.iwt.ie

Foilseachán: Inshore Ireland
Dáta: Céadaoin, 29 Feabhra 2012
Leathanach: 6
Sliocht: 1 de 4
Ciorclaíocht: 36.000
Údar: Karin Dubsy
Ceannlíne: Smál dubh ar íomhá ghlas na hÉireann de bharr cailliúint bogach

Smál dubh ar íomhá ghlas na hÉireann de bharr cailliúint bogach

Karin Dubsy
Faire Cóstá

Tá a fhios ag an saol go dtiteann go leor leor báistí in Éirinn agus go gcuireann sí dealramh méith glas ar an tír. Oireann sé sin don íomhá ghlas ar mhaith linn a chur os comhair an domhain. Baineann Bord Bia an-tairbhe as an íomhá sin a thugann le fios go bhfaightear an fheoil is fearr ó eallaí a bhíonn amuigh ar féarach formhór na bliana.

Ina ainneoin sin, níl íomhá chomh glas againn má fhéachtar ar shlata tomhais eile a bhaineann leis an gcomhshaol, mar shampla cáilíocht an uisce sliogiasc, cur i bhfeidhm bearta reachtacha maidir le truailliú uisce, nó ainmniú, agus bainistiú na láithreán Natura. Go deimhin, an ndearna tú iarracht riamh líon na muc a bhíonn le feiceáil amuigh faoin aer a chur i gcomparáid le líon na stéigeacha muiceola in ollmhargaí na hÉireann? Thug Cúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpaigh le fios arís is arís eile gur sháraigh Éire dlíthe comhshaoil agus is comhartha eile é sin gur gá an íomhá ghlas a chur in oiriúint do na fíricí. Bhí an chosúlacht ar an scéal go dtí le gairid go mbeadh orainn fineálacha a íoc in aghaidh an lae toisc nach rabhamar ag comhlíonadh rialú na Cúirte Breithiúnais maidir le bogaigh. Bhí an scéal amhlaidh toisc go raibh ár reachtaíocht maidir le cosaint na mbogach an-neamhleor go deo. Ar ámharaí an tsaoil cuireadh athruithe i bhfeidhm faoi dheireadh i bhfoirm dhá ionstraim reachtúla ar leithligh a raibh cáipéis treorach a bhí ceangailteach ó thaobh an dlí de ag dul le gach ceann acu.

BOGAIGH

Is é seo a leanas an sainmhíniú ar bhogaigh atá ar fáil i gCoinbhinsiún Ramsar (www.ramsar.org) agus ar glacadh leis freisin i litríocht an CE:

“limistéir réisc, eanaigh, talamh portaigh nó uisce, bíodh sin nádúrtha nó saorga, buan nó sealadach, le huisce statach nó ag sreabhadh, fionnuisce, uisce goirt nó sáile, lena n-áirítear limistéir uisce mara, nach bhfuil níos doimhne ná sé mhéadar ag lag trá.

Tá liosta fada de chineálacha bogaigh mar aon le sainmhíniú agus treoir ar gach ceann acu le fáil i bhfaisnéis Ramsar. Is bogaigh iad ár n-inbhir, ár ngiolcarnaigh, ár locháin, ár ndíoga agus ár n-eanaigh sna gleannta áit a bhfuil péacáin ag eascairt anois as coigeala na mban sí. Aithníodh 34 cineál bogaigh i gCill Mhantáin i suirbhé a rinneadh le déanaí thar ceann Chomhairle Contae Chill Mhantáin!

DLÍ NUA MAIDIR LE COSAINT BOGACH

Ba é an cuspóir a bhí leis na rialacháin nua feirme I.R. Uimh. 456/2011 — Rialacháin na gComhphobal Eorpach (Measúnacht Tionchair Timpeallachta) (Talmhaíocht) 2011 ná gnáthóga bogaigh a chosaint. Tá foráil iontu freisin le freastal ar riachtanas na bhfeirmeoirí déileáil le fadhbanna de bharr talamh talmhaíochta a bheith ar maos le huisce.

Mar shampla, is féidir le feirmeoir déileáil le paiste fliuch nó le draein blocáilte i bpáirc eorna faoi mar a dhéanadh sé nó sí roimhe seo, ach beidh sé riachtanach cead pleanála a lorg más mian leis nó léi lochán sa pháirc sin nó riasc in aici léi a líonadh ós rud é gur gnáthóga bogaigh iad sin atá faoi chosaint na hIonstraime Reachtúla nua maidir le pleanáil Uimh. 454/2011 — Rialacháin um Pleanáil agus Forbairt (Leasú) (Uimh. 2) 2011.

Chomh maith leis an méid thuasluaite, bíonn riachtanais bhreise ann nuair a d'fhéadfadh na hoibreacha sin tionchar a bheith acu ar láithreán cosanta nó ar speiceas cosanta agus freisin má bhíonn sé os cionn méid tairsí áirithe. Tá foráil scagtha ann freisin trínar féidir le feirmeoirí iarraidh ar oifigeach seiceáil an féidir leanúint ar aghaidh agus oibreacha a dhéanamh nó an mbeidh sé riachtanach cead pleanála a fháil nó measúnacht tionchair timpeallachta a dhéanamh.

Is é an aidhm atá leis an dá rialachán seo ná cáilíocht na mbogach a chaomhnú agus a chinntiú nach gcaillfear iad. I mbeagán focal, ba cheart go gcinnteodh an dlí nua seo, chomh maith leis an rialachán eile, go n-úsáidfeadh na bogaigh ar bhealach inbhuanaithe.

Tá trí ábhar imní agam faoinár mbogaigh.

Ar an gcéad dul síos, creideadh go daingean agus go forleathan leis na scórtha bliain gur ceadmhach an rud é bogaigh, locháin bheaga, codanna de thuilemhánna agus go háirithe portaigh a líonadh isteach, a dhraenáil, nó a ghearradh amach ar fad. Ní athrófar na cleachtais sin trí dhlíthe nua a thabhairt isteach agus an scéal a fhágáil mar a bhí.

Ar an dara dul síos nuair a líontar isteach bogaigh nó nuair a dhraenáiltear iad go neamhdhleathach is féidir leis na húdaráis stop a chur leis an obair ach is annamh a chuirtear an bogach ar ais mar a bhí.

An an tríú dul síos, ós rud é gur cuma linn go bhfuil an saibhreas agus an áilleacht sin á chailliúint againn tá dochar á dhéanamh againn dár n-íomhá ghlas agus sa chaoi sinn caillfear deiseanna fostaíochta in earnáil an bhia agus na turasóireachta agus lena chois sin bíonn an talamh níos leochailí ó thaobh tuilte de.

Seo chugat an scéal go neamhbhalbh. Tá úinéirí talún againn, lena n-áirítear údaráis áitiúla, agus tá bogaigh á líonadh isteach acu. Tá easpa trédhearcachta ann maidir leis an bpróiseas scagtha san ionstraim reachtúil maidir leis an talmhaíocht agus is é an fonn atá ar dhaoine níos mó bia a tháirgeadh is cúis leis. Mar gheall ar an laghdú atá tagtha ar an bhfoireann forfheidhmithe agus ós beag an tairbhe atá ann d'fheirmeoirí a bhfuil bogaigh den scoth acu, cinntíonn sé sin go bhfuil baol mór ann go gcaillfear níos mó tailte bogaigh eile seachas feabhas a chur orthu.

Tuigeann lucht léite *Inshore Ireland* go gciallaíonn sé sin go bhfuil baol truailithe ann agus go bhfuil baol níos mó ann go ndéanfar eotrófú ar ionaid snámha áitiúla nó ar uiscí sliogéisc.

Is éard atá á rá agam ná, in ainneoin na srianta airgeadais, go gcaithfidimid aghaidh a thabhairt ar na hábhair imní sin go tapa. Tá súil agam go bhfuil turas fada go leor siúlta againn mar náisiún agus go bhfuil an cheannaireacht cheart agus an líonrú ceart againn anois.

Nuair a bhí póstaer á sheoladh ag an Aire Jimmy Deenihan 'bogaigh a bhfuil tábhacht idirnáisiúnta leo' chuir sé tógáil croí ar gach aon duine a bhí i láthair leis an gcaoi ar léirigh sé go raibh sé tiomanta do chaomhnú na mbogach.

CAD ATÁ AG TEASTÁIL MAR SIN?

Is éard atá ag teastáil ná faisnéis inrochtana, lena n-áirítear fardal náisiúnta bogach, mar aon le hoideachas nó oiliúint a chuirfidh ar chumas daoine beart críonna cinntitheach cosanta a dhéanamh. Athchóiriú bogaigh. Léirigh scannán gearr de chuid Eamon de Buitléar a taispeánadh ar Lá Domhanda na mBogach an chaoi ar cuireadh an bheatha ar ais arís i sruthán i mBun Abha i gCo. Phort Láirge a raibh canáil déanta de. Cuireadh a ghrinneall féin agus a bruacha boga ar ais arís agus léirigh sé cad is féidir a dhéanamh i roinnt cineálacha bogaigh.

BÍODH GEAN AGAINN AR NA BOGAIGH ATÁ AGAINN AGUS AR NA POIST A CHRUTHAÍONN SIAD, AGUS FEABHSAÍMIS IAD

Tá jabanna gann inniu agus d'fhéadfadh na bogaigh féin cuidiú linn chun i bhfad níos mó jabanna a sholáthar ná mar a chruthaíonn siad faoi láthair. Smaoinigh ar an idirghníomhú atá ann idir an turasóireacht, tionscal na hiascaireachta, cúrsaí caithimh aimsire agus an earnáil feirmeoireachta mar shampla. Dá ndéileálfai go cúramach leis an scéal d'fhéadfadh gach ceann acu tacú le híomhá ghlas na n-earnálacha eile.

Má fheiceann cuairteoirí eallaigh ar féarach lasmuigh sna páirceanna, agus gan iad a bheith plódaithe le chéile; má fheiceann siad go bhfuil an t-uisce lán d'éisc, gur féidir sliogéisc a dhíol mar a gabhadh iad nó tar éis an íonaithe áitiúil is lú a bheith déanta orthu; má fheiceann siad bialanna agus margaí a bhfuil réimse leathan de na bianna is fearr idir fhiáin agus fhásta iontu, ní hamháin go molfaidh siad Éire go buaic na spéire ach tacóidh siad le táirgí na hÉireann ar an margadh domhanda. Os a choinne sin má fheiceann turasóir ollscartaire ag brú dramhaíl scartála isteach i mbogach, nó meaisín bainte ag déanamh ispíní móna de phortach, nó má chomhaireann sé líon na gcomharthaí a deir go bhfuil srutháin gar do thránna snámha chomh truaillithe sin nach féidir le páistí dul ag súgradh iontu, scaipfidh an t-éiceathurasóir sin teachtaireacht de chineál eile ar fad...

Tá turasóireacht agus áineas mar théama ag Coinbhinsiún Ramsar in 2012 agus tugann sé sin deis dúinn anseo in Éirinn ár mbogaigh a chur os comhair an tsaoil, agus os comhair na gcuideachtaí éiceathurasóireachta atá ag obair le Ramsar i mbliana.

Lena chois sin, bhíonn cruinniú idirnáisiúnta gach trí bliana ag ionadaithe na 160 tír atá mar 'theaghlach Ramsar'. Glacann a lán acu saoire freisin nuair a théann siad ann. Beidh COP Ramsar sa Rómáin an uair seo agus d'fhéadfadh Éire cuid den ghnó a mhealladh chuici...

D'fhéadfadh muid cuairteoirí a threorú i dtreo ár mbogach iontach, chuig ár láithreáin Ramsar, chuig na limistéir réileán láibe idirthaoideacha a bhfuil leapacha féar mara leo agus chuig imill chreagacha an chladaigh atá lán de bhia inite. Ach conas a d'fhéadfaimis iad a ullmhú le haghaidh radharc de chineál eile [féach ar grianghraif de Dhún Garbhán agus d'Eochail] má thagann siad trasna orthu?

Foilseachán: Inshore Ireland

Dáta: Céadaoin, 29 Feabhra 2012

Leathanach: 6

Sliocht: 3 de 4

Ciorclaíocht: 36.000

Údar: Karin Dubsky

Ceannlíne: Smál dubh ar íomhá ghlas na hÉireann de bharr cailliúint bogach

1-3 Trá Lí – Láithreán Ramsar agus Limistéar faoi Chosaint Speisialta. Glacadh an grianghraf ar Lá Domhanda na mBogach. Grianghraif le Tim Smith

4-5 Dún Garbhán – Giolcarnach a líonadh isteach in aice le cuan Dhún Garbhán atá ina Limistéar faoi Chosaint Speisialta agus ina Láithreán Ramsar.

Eochail – tailte slaba á líonadh isteach. Tabhair faoi ndeara an chré agus na clocha agus níos faide ar dheis an dramhaíl mheasctha a dumpáladh an bhliain seo caite. Tá sí socraithe anois agus í á húsáid chun tarra agus clocha a stóráil. Grianghraf le K Dubsky

An tUasal Jimmy Deenihan, Aire Ealaíon, Oidhreacht agus Gaeltachta ag seoladh Póstaeir Bhogach Ramsar na hÉireann ar chéimeanna ionaid Bhogach Trá Lí atá le hoscailt go lua

Foilseachán: Irish Examiner
Dáta: Luan, 13 Feabhra 2012
Leathanach: 16
Sliocht: 1 de 1
Ciorclaíocht: 43.390
Údar: Donal Hickey
Ceannlíne: Réiteach na mBogach ar fhadhb na Dramhaíola

Réiteach na mBogach ar fhadhb na Dramhaíola

Tá polaiteoirí an fhreasúra ag baint an-úsáid as fadhb na n-umar seipteacha i gceantair thuaithe na hÉireann agus iad ag tacú go bríomhar le hagóideoirí, atá ag bailiú ina gcádta i hallaí poiblí i sráidbhailte chun agóid a dhéanamh i gcoinne tháille €50 le haghaidh cigireachtaí ar na humair. Ach bhí cuid de na polaiteoirí céanna mar chuid den Rialtas deireadh Fhianna Fáil/PD a d'admhaigh go poiblí go raibh gá le rialú i réimse ina bhfuil impleachtaí tromchúiseacha i gceist do shláinte an phobail, go háirithe maidir le huisce óil a d'fhéadfadh nimhiú baint dó mar gheall ar umair sheipteacha nach bhfuil ag feidhmiú go maith.

I roinnt cásanna, tá suas le 57% de shamplaí screamhuisce truaillithe le dramhaíl daonna, de réir gníomhaireachtaí stáit.

Mar chathaoirleach ar an gComhchoiste Oidhreachta, Comhshaoil agus Rialtais Áitiúil, ghlac an Teachta Seán Fleming (Fianna Fáil) leis go raibh an easpa rialaithe ar sheirbhísí screamhuisce an-mhíshásúil agus bhí sé ar intinn ag an Aire Comhshaoil, John Gormley na moltaí i dtuairisc an chomhchoiste a chur i bhfeidhm.

Tá na hagóideoirí dírithe den chuid is mó ar an gcostas a bhainfidh do theaghlaigh chun a n-umair sheipteacha a chóiriú, seachas teacht ar réitigh. Mar sin, d'fhéadfá a rá go bhfuil sé in am smaoiniamh taobh amuigh den umar. Tá bealaí eile ann chun dramhaíl daonna agus ainmhithe a chóireáil, agus tá siad ag feidhmiú in áiteanna éagsúla in Éirinn.

Tá timpeall 400,000 umar seipteach againn, agus 300,000 acu sin ar an gcineál traidisiúnta — go bunúsach, poll sa talamh le brící timpeall air, a sceitear dramhaíl isteach ann nuair a dhéantar sruthlú ar na leithris i dteach. Ba mhíoch go ndearnadh na humair faoi dheifir, agus nár séalaíodh i gceart iad. Is é an sainmhíniú atá ar umar seipteach ná córas cóireála séarachais beag i gceantar nach bhfuil nasc ar fáil le príomhchórais séarachais, ach ní dhéantar cóireáil ar bith in go leor acu.

Tá idir 250,000 agus 300,000 umar seipteach nach bhfuil ag obair mar is cóir: sceitheann siad séarachas agus téann sé isteach i gcúrsaí uisce, mar a léiríodh san iliomad tuarascálacha.

In 2009, tugadh an Rialtas os comhair Chúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpaigh mar gheall nach raibh sé ag déanamh a chuid oibre maidir le humair sheipteacha agus limistéir síothlúcháin. I mBealtaine 2011, bhíomar sa chúirt ag an AE arís, le fíneáil €2.7 milliún agus pionós €26,000 fós ag baint dúinn. Chuir iomadú na dtithe aonair i rith bhlianta an bhorrtha go mór leis an líon umar seipteach. Tá rogha eile ann, áfach, fiú murar féidir athsholáthar a dhéanamh ar na humair sheipteacha go léir. Creideann Fergus McAuliffe, mac léinn dochtúireachta i gColáiste na hOllscoile, Corcaigh, gur féidir le bogaigh thógtha cuid den fhadhb a réiteach. I gcás bogaigh, déantar dramhaíl a chaidéalú isteach i linn ghlactha. Ina dhiaidh sin, sreabhann an t-uisce trí roinnt linnte fásmhara de bharr na domhantarraingthe. De réir mar a shreabhann sé go mall trí na linnte, déanann plandaí agus orgánaigh eile cóireáil ar an dramhaíl, agus ar deireadh sceitear é mar uisce glan isteach in abhainn nó i sruthán.

Tá an córas ag feidhmiú go rathúil cheana féin i gcodanna de chontae Mhuineachán agus Phort Láirge agus tá dhá threoirscéim ar bun ag Comhairle Contae Chiarraí.

Tá leibhéal cóireála an-mhaith i gceist, agus suas le 95% den ábhar orgánach á bhaint. Tá na costais reatha íseal go maith leis, de réir an tUasal McAuliffe atá ag obair i scoil na hEolaíochta Comhshaoil, Domhaneolaíochta agus Bitheolaíochta i gColáiste na hOllscoile, Corcaigh.

Cuireann sé roinnt míbhuntáistí in iúl freisin áfach, lena n-áirítear teocht níos ísle sa gheimhreadh lena moillítear an próiseas cóireála. Ina theannta sin, ní mór monatóireacht a dhéanamh ar an leacht a sceitear ó na bogair. Bheadh costas ag baint leis sin – costas atá tar éis bac a chur ar scaipeadh na mbogach. Deir sé, áfach, gurb í an fhadhb is mó atá ann ná an méid talún a theastaíonn don bhogach – is minic go mbíonn an méid céanna spáis á thógáil suas aige is a bhíonn ag an teach féin. Níl an spás ar go leor suíomhanna tí.

Ag scríobh dó sa Boolean, tá súil aige go n-aimseoidh sé ina chuid taighde bealach chun laghdú a dhéanamh ar an méid talún a theastaíonn ón ngnáth-úinéir tí ar mhaithe le córas bogair.

Is fadhb lárnach i gconspóid na n-umar seipteach atá i maoiniú. Tá faitíos ar dhaoine go mbeidh billí na mílte euro le híoc acu chun nuachóiriú, nó athsholáthar, a dhéanamh ar an umar le saoráidí nua-aimseartha. Ós rud é go bhfuil orainn dlíthe an AE a chur i bhfeidhm, d'fhéadfaí argóint láidir a dhéanamh gur cheart d'airgead an AE an cás a leigheas. Go deimhin, cén fáth nach bhféadadh scéimeanna bogair beaga le cúnamh deontais a bheith againn? Tá go leor sráidbhailte timpeall na tíre a bhfuil easpa seirbhísí cóireála dramhaíola acu, agus is réiteach ar an bhfadhb seo atá sna bogair.

Tá scéim bogair i nGlasloch i gContae Mhuineachán atá ag freastal ar dhaonra 700 duine, ach tá an scéim deartha i gcomhair dhá oiread go leith an méid sin.

Tá tacaíocht á soláthar ag an Roinn Comhshaoil do thionscadal Ghlasloch, ina gcuirtear trí huair acmhainn scéim séarachais traidisiúnta ar fáil ar leath den chostas. Ina theannta sin, is fiontas poiblí atá sna bogair, agus bíonn trialacha marcaíochta capall ar siúl ann.

In Anne Valley, Co. Phort Láirge, tá úsáid á baint as bogair thógtha ó na 1990í i leith chun cóireáil a dhéanamh ar rith chun srutha ó fheirmeacha, agus baineann sráidbhaile Dhún Aill úsáid as an gcóras freisin. Tá an-fheabhas tagtha ar cháilíocht an uisce i sruthán a théann tríd an mbaile, agus deirtear go bhfuil an breac geal ag filleadh ar an sruthán.

Tá cóireáil á déanamh ar mhéideanna móra dramhaíola leachta ó ghléasra bia Kilmeadan, i gContae Phort Láirge ar láithreán bogair 10 heicteár. I gCo. Chiarraí, tá fadhb séarachais i limistéar trá Ros Beithe á réiteach ar an gcaoi sin freisin, agus bhí an méid seo a leanas le rá ag stiúrthóir seirbhísí comhshaoil Chomhairle Contae Chiarraí, Oliver Ring: “Creidimid go bhfuil bogair thógtha ar an réiteach is fearr do phobail bheaga.”

Foilseachán: Tipperary Star
Dáta: Déardaoin, 9 Feabhra 2012
Leathanach: 4
Sliocht: 1 de 1
Ciorclaíocht: 7898
Údar:
Ceannlíne: An Tábhacht a Bhaineann le Gnáthóga na mBogach

An Tábhacht a Bhaineann le Gnáthóga na mBogach Bogaigh sa Chabhrach

Bhí líon beag daoine díograiseacha i láthair ag na bogaigh sa Chabhrach Dé Domhnaigh chun féachaint ar an tábhacht a bhaineann le gnáthóga na mbogach go háitiúil agus go hidirnáisiúnta. Ba é craobh Thiobraid Árann d’lontaobhas Fiadhúlra na hÉireann, a bunaíodh le déanaí, a bhí ina óstach ar an ócáid. Tugadh léargas dúinn ar Choinbhinsiún Ramsar, atá sínithe ag 160 tír agus ina n-aithnítear an ról lárnach atá ag gnáthóga na mbogach, bíodh is gur uiscebhealaí cósta forleathana atá iontu, nó seascainn mangróibh, uisce sáile nó fionnuisce, locha agus portaigh bhuana nó tuilemhánna séasúracha. Idir phortaigh fhorleathana chósta iarthar na hÉireann agus láithreáin bheaga áitiúla amhail an Chabhrach, tá siad go léir nasctha agus a bpáirt féin acu ag cinntiú cothromaíocht shláintiúil an tsaoil.

Le cúnamh Dé, táimid i bhfad chun cinn ar an tráth ina mbíodh daoine atá réasúnach ar bhealaí eile ag ceapadh nach bhfuil tábhacht ar bith ag baint le limistéir amhail an Chabhrach agus nach bhfuil siad feiliúnach ach amháin chun cúinsí forbartha. Tá ról ollmhór ag bogaigh maidir le tuilí a smachtú – bheadh damáiste uisce i bhfad níos measta i Mainistir na Croiche le blianta beaga anuas murach bogaigh na Cabraí a bheith ann chun an t-uisce breise a bhí ag sreabhadh síos na cnoic agus isteach sa tSiúir a shú, ag coinneáil siar na tuilte go dtí gur stop an bháisteach agus gur thit leibhéal na n-abhann san earrach. Cabhraíonn bogaigh chun truailliú a laghdú trí uisce a scagadh trí fhréamhacha agus trí thiúbair na bplandaí dúchasacha, amhail coigeal na mban sí, bogshifín agus feileastram. Stóráiltear dé-ocsaíd charbóin go slán i bportaigh mhóna leathbháilte, agus d’fhéadfaidís a bheith ina bhfoinsí suntasacha gáis a chuirfeadh leis an téamh domhanda agus leis an athrú aeráide dá ndéanfaí “feabhsú” orthu trína ndraenáil agus a dtriomú.

Léirítear san fhianaise ón Aigéan Ciúin agus an Aigéan Indiach tar éis na súnáimthe a tharla le deich mbliana anuas nach ndearnadh an méid céanna damáiste ar chor ar bith i gceantair thíortha amhail Srí Lanca, an India agus Burma, ina raibh na seascainn mangróibh cósta nádúrtha fós acu mar thoradh ar an tonn tuile, is a rinneadh sna réigiúin inar scriosadh an mhangróbh ar mhaithe le sochar geilleagrach gearrthéarmach agus amhrasach a bhaineann le bóithre, óstáin agus tithíocht chun méadú sa turasóireacht a chothú. Bhí na crainn, na huiscebhealaí agus tuilemhánna na seascainn mangróibh ábalta formhór an uisce a tháinig ó na súnáimthe a shú, agus feidhmiú mar fhrithchothromaíocht don dochar a rinne siad.

Is limistéir bhithéagsúlachta atá i mbogaigh, ina dtacaítear le réimse plandaí, éin, feithidí agus mamaigh atá in oiriúint dá ngnáthóg áitiúil agus a mbíonn rath orthu mar go dtacaíonn agus go gcothaíonn siad a chéile, agus iad nasctha in uige chasta. Má dhéanann tú dochar do chuid amháin den uige, lagófar na naisc a cheanglaíonn speicis le chéile agus déanfar dochar don daonra, rud a dhéanfaidh tuilleadh dochair do shláine na huige iomláine.

Chuir lontaobhas Fiadhúlra na hÉireann i gcuimhne dúinn ar an Domhnach go bhfuil ár linnte tuaithe traidisiúnta i mbaol, tá go leor acu á líonadh isteach ag feirmeoirí agus “forbróirí” agus tá dochar á dhéanamh do chuid eile mar thoradh ar úsáid mhí-oiriúnach ceimiceán agus dumpáil dramhaíola teaghlaigh. Tá timpeall 90% acu imithe le céad bliain anuas, agus tá an treocht seo fós á leanúint. Is cosúil gur dóthain ceithre linn shláintiúla laistigh de chiliméadar cearnach chun líonra tearmann a sholáthar do dhaonraí feithidí agus plandaí le go mairfidís agus go mbeadh rath orthu, go mbeidís

ábalta pórú le coilíneachtaí eile i linnte eile in aice láimhe chun éagsúlacht ghéiniteach a chinntiú go maith le hathsholáthar dá dtiocfadh brú ar dhaonra amháin.

Tá réimse tábhachtach taighde le déanamh anseo – linnte tuaithe a thaifeadh agus a léarscáiliú agus imscrúdú a dhéanamh ar stádas fiadhúlra gach ceann acu. Níl aon amhras faoi ach go bhfuil neart daoine amuigh ansin ag a bhfuil eolas fíorthábhachtach faoina linnte áitiúla, agus bheadh lontaobhas Fiadhúlra na hÉireann, lena struchtúr bunaithe ar chontaetha, ina eagraíocht mhaith chun ról tosaigh a ghlacadh i mbailiú sonraí. Tá obair mhaith le déanamh ar leibhéal na bunscoile agus na meánscoile i ranganna tíreolaíochta agus eolaíochta maidir le léarscáiliú linnte agus eolas áitiúil agus béaloideas maidir leo a thaifeadh.

Bheadh lontaobhas Bogaigh na Cabraí an-sásta feidhmiú mar stór d'aon eolas a bhaileofaí.

Foilseachán: Wicklow Times South Edition

Dáta: Máirt, 7 Feabhra 2012

Leathanach: 5

Sliocht: 1 de 1

Ciorclaíocht: 38.700

Údar:

Ceannlíne: Tús curtha le ceiliúradh ar Lá na mBogach i gCill Mhantáin

Tús curtha le ceiliúradh ar Lá na mBogach i gCill Mhantáin

Rinne Comhairle Chill Mhantáin óstáil an tseachtain seo caite ar an chéad imeacht de Lá Domhanda na mBogach 2012. Chuir Cathaoirleach Chomhairle Contae Chill Mhantáin, an Comhairleoir Sylvester Burke, fáilte roimh Éamon de Buitléar agus roimh chomhaltaí Choiste Bogaigh Ramsar na hÉireann chun ceiliúradh a dhéanamh ar an ócáid Déardaoin seo caite.

Mar chuid den imeacht, seoladh láithreán Gréasáin nua maidir le Bogaigh na hÉireann agus taispeánadh míreanna ó pháosa scannáin le hÉamon de Buitléar. Tá Oifig Oidhreachta Chomhairle Contae Chill Mhantáin tar éis a bheith páirteach i roinnt tionscnamh maidir le Bogaigh i gcontae Chill Mhantáin, a léireofar mar chuid de théama na bliana seo “Bogaigh – Fóillíocht agus Turasóireacht”, láithreán Gréasáin nua www.wicklowcoast.com, i gcomhar le Turasóireacht Chill Mhantáin, ina measc.

Bhí sraith imeachtaí saor in aisce ar siúl ag Wetland Tourism, ag a bhféadfadh an pobal ceiliúradh agus iniúchadh a dhéanamh ar thorthaí na mbogach, iad a bhlaiseadh agus staidéar a dhéanamh orthu.

“Ós rud é go bhfuilimid ag féachaint don turasóireacht mar fhoinsé post nua in Éirinn, bainimis an leas is fearr is féidir as an mbliain turasóireachta agus fóillíochta seo atá ainmnithe go maith”, a dúirt Karin Dubsy, cathaoirleach Choiste Bogaigh Ramsar na hÉireann.

“Tá ár láithreán Gréasáin nua, www.irishwetlands.ie, dírithe ar dhaoine ar suim leo an dúlra agus fóillíocht faoin spéir. Tabharfaidh sé sárthaispeántas ar na bogaigh fhairsinge atá againn, ar na hainmhithe a bhaineann úsáid astu, an méid a chuireann siad ar fáil ó thaobh fóillíochta agus bia de, treoir maidir leis na rudaí atá le seachaint agus dlí na mbogach. Tá súil againn cuairteoirí atá feasach maidir le cúrsaí éiceolaíochta agus sláinte a bheidh ag teacht chuig an Eoraip i mbliana don chruinniú trí bliana Ramsar agus do na Cluichí Oilimpeacha, a mhealladh.”

Sa phictiúr tá Noel Keyes, Cathaoirleach Fhóram Oidhreachta Chill Mhantáin, Karin Dubsy, Cathaoirleach Choiste Bogaigh Ramsar na hÉireann, Shirley Clerkin Oifigeach Oidhreachta Chomhairle Contae Mhuineachán, Sylvester Bourke, Cathaoirleach Chomhairle Contae Chill Mhantáin, Deidre Burns Oifigeach Oidhreachta Chomhairle Contae Chill Mhantáin, Éamon de Buitléar (Aoi Speisialta) Eddie Sheehy Bainisteoir Contae Chill Mhantáin, Tadhg O'Mahony ón EPA ag seoladh Lá Domhanda Ramsar na mBogach agus seoladh láithreán Gréasáin nua maidir le bogaigh na hÉireann. Grianghraf le Ann Egan.

Foilseachán: Irish Times

Dáta: Aoine, 20 Eanáir 2012

Leathanach: 2

Sliocht: 1 de 3

Ciorclaíocht: 100.951

Údar: EOIN BURKE-KENNEDY

Ceannlíne: Éin ar thalamh feirme beagnach díothaithe ag cleachtais nua-aimseartha

Éin ar thalamh feirme beagnach díothaithe ag cleachtais nua-aimseartha

Tá tionscadal Atlas ar an suirbhé is cuimsithí ar shaol éanlaith a rinneadh le os cionn fiche bliain anuas

EOIN BURKE-KENNEDY

Tá éin a bhí coitianta ar thalamh feirme roimhe seo amhail an traonach, an crotach agus an bhuíóg i mbaol díothaithe in Éirinn anois, de réir staidéar ceithre bliana ar dhaonra éin an oileáin.

Léirítear i réamhshonraí ó shuirbhé *Bird Atlas 2007-2011* a bheidh curtha i gcrích ag deireadh na míosa go bhfuil laghdú scanrúil tagtha ar líon na n-imirceach samhraidh amhail an chuach freisin, agus go bhfuil ardú suntasach tagtha ar líon na gclamhán agus go bhfuil cnagairí ag teacht chun cinn arís tar éis dóibh a bheith ar iarraidh leis na céadta bliain.

Is é an suirbhé Atlas, a bhfuil sé d'aidhm leis léarscáiliú a dhéanamh ar gach ceann den 578 speiceas éin in Éirinn agus sa Bhreatain, an suirbhé is cuimsithí ar bheathra éan a rinneadh ar na hoileáin seo le níos mó ná fiche bliain agus beidh beartas caomhantais bunaithe air ar feadh na mblianta atá le teacht.

Tugtar an pictiúr is soiléire fós sa suirbhé ar na bealaí ina bhfuil athrú aeráide agus modhanna feirmeoireachta níos déine ag dul i ngleic ar dhaonra na n-éan in Éirinn, ó thaobh dlúis agus éagsúlachta de, agus is pictiúr ríthábhachtach é sin d'éaneolaithe.

Léirítear sa suirbhé, atá á chomhordú ag Cairde Éanlaith Éireann, an British Trust for Ornithology agus an Scottish Ornithologists Club, go bhfuil meath suntasach tagtha ar chuid de na héin is mó trácht ar thalamh feirme in Éirinn, amhail an traonach agus an crotach.

Tá laghdú 80 faoin gcéad tagtha ar dhaonra póraithe an traonaigh le fiche bliain anuas. Bhíodh gloach saineiúil an éin seo le cloisteáil go síoraí ag feirmeoirí san am a chuaigh thart.

Tá na héin, a bhíodh ag pórú i ngach contae in Éirinn go dtí na 1970í, buailte go dona ag an athrú ó ghearradh tuí traidisiúnta go táirgeadh sadhlais, rud atá tar éis a ngnáthóg traidisiúnta i móinéir féir a scrios.

Tá daonra pórúcháin an chrotaigh ag dul an treo céanna, agus laghdú 60 faoin gcéad tagtha orthu, mar thoradh ar an iarracht tuilleadh de bhogaigh na hÉireann a mhíntíriú chun críocha talmhaíochta. I measc na lapairí eile ar a bhfuil laghdú tagtha mar thoradh ar an draenáil, áirítear an naoscach, an pilibín agus an cosdeargán. “Mura ndéanfar iarrachtaí suntasacha caomhantais chun na héin feirme seo a shábháil, níl aon chúis nach n-imeoidís go hiomlán”, a dúirt Brian Caffrey, comhordaitheoir *Atlas* Chairde Éanlaith Éireann. Éan amháin ó thalamh feirme atá díothaithe anseo cheana féin ná an ghealóg bhuachair.

Bhí méideanna beaga den éan beag, stríocach, liathdhonn, a bhíodh le fáil go minic i móinéir féir, taifeadta sa suirbhé *Atlas* a rinneadh roimhe seo in 1988-1991 ach níl fáil uirthi níos mó.

Tá nasc idir éag an éin sin agus cleachtais feirmeoireachta níos déine freisin, lena n-áirítear an úsáid mhéadaithe a bhaintear as leasuithe talún agus lotnaidicíd, agus ceaptar gur fhág na cleachtais sin an t-éan gan síolta fiailí, an soláthar bia a bhí acu.

Éan eile atá buailte ag an athrú ar phatrúin talmhaíochta, an t-athrú ó churaíocht go féarach sa chás seo, ná an bhuíóg.

Le fiche bliain anuas, tá laghdú níos mó ná 40 faoin gcéad tagtha ar dhaonra an éin bhig seo ar a bhfuil clúmh feiceálach buí. Maireann sé ar shíolta. Is i roinnt contaetha i gcúige Laighean ina gcleachtaítear an fheirmeoireacht curaíochta go fóill is mó atá sé le fáil.

B'fhéidir gurb é an scéal is dearfaí ón suirbhé ná go bhfuil an mórchnaigaire breac ag teacht chun cinn arís. Tá na héin, ar díothaíodh iad in Éirinn tar éis réiteach forleathan coillearnach sa 17ú agus san 18ú aois, feicthe le déanaí i roinnt contaetha ar fud chúige Laighean.

Ceaptar go bhfuil timpeall 50 péire sa daonra nua seo, atá mar chuid de sceitheadh nádúrtha ón mBreatain.

Tá teacht ar ais dochreidte an chlamháin le feiceáil freisin sa suirbhé. Ba bheag nár díothaíodh an t-éan creiche seo le sciatháin leathan le linn na gcéadta seo caite mar thoradh ar fhiach, ach tá sé ar fáil ar fud na tíre anois mar gheall ar fheasacht níos forleithne agus níos lú géarleanúna.

“Nuair a dhéanfar deimhniú ar na sonraí, beidh athrú suntasach le feiceáil againn sa léarscáil don chlamhán”, a dúirt an tUasal Caffery.

Rud eile atá suntasach ná go léirítear sa taighde a mhéid is atá an t-athrú aeráide ag cur isteach ar chuid d'imirce shéasúracha na hÉireann.

Is í an t-éan is mó atá buailte ná an chuach (laghdú 30 faoin gcéad) agus is cosúil nach bhfuil an méid céanna acu ag teacht anseo ón Afraic fho-Shahárach ná mar a bhíodh roimhe.

Creideann éaneolaithe go bhfuil leathnú fásaigh, go háirithe leathnú an tSahára atá ag leathnú ó dheas ag ráta 48 ciliméadar in aghaidh na bliana, ag fágáil go bhfuil an imirce chrua 7,000 ciliméadar níos baolaí do na héin.

Ceaptar go bhfuil baint ag an athrú aeráide leis an laghdú géar atá tagtha ar an líon ealaí bewick a chaitheann an geimhreadh in Éirinn freisin.

Taistealaíonn na héin, atá le haithint ón eala bhalbh atá níos coitianta mar gheall ar a ngob buí, ón tSibéir chun an geimhreadh a chaitheamh anseo. Mar thoradh ar an ardú teochta, áfach, tá na héin ag laghdú a n-aistir bhliantúil siar, agus stopann siad i láithreacha níos faide soir ar mhór-roinn na hEorpa.

Ceann de na comharthaí is feiceálaí den téamh domhanda ná ionradh na héigríte bige. Ní raibh na corra beaga bána, atá ag cruthú coilíneachtaí sa leath theas den tír, taifeadta beag ná mór sa suirbhé deiridh.

Tá méadú tagtha ar líon na gceolairí, amhail an caipín dubh, a bhí neamhghnách 20 bliain ó shin, ach atá le feiceáil go minic i ngairdíní anois.

Dar leis an Uasal Caffrey, ní hamháin go bhfuil líon níos mó caipíní dubha, ag a bhfuil ceann de na hamhráin is furasta a aithint, ag teacht ar imirce ón Afraic i rith an tsamhraidh, ach tá siad ag fanacht i rith an gheimhridh freisin mar gheall ar an teocht níos airde.

Tá méadú ar líon na bhfiach dubh, éan a bhíonn le feiceáil ar thalamh ard agus a mhaireann ar ablach den chuid is mó, sa suirbhé freisin.

Is é an dáta deiridh chun taifid a sheoladh isteach chuig comhordaitheoirí an tsuirbhé ná an 31 Eanáir. Tá Cairde Éanlaith Éireann fós ag iarraidh ar an 2,500 oibrí deonach in Éirinn a ghlac páirt sa suirbhé, agus ar bhaill an phobail, sonraí a thuairisciú maidir lena bhfaca siad.

Tá suim ar leith ag taighdeoirí i speicis chúthaile amhail an scréachóg reilige agus an ceann cait, agus bhí sé deacair go traidisiúnta líon na n-éan sin a mheas.

Foilseachán: Irish Times

Dáta: Aoine, 20 Eanáir 2012

Leathanach: 2

Slíocht: 3 de 3

Ciorclaíocht: 100.951

Údar: EOIN BURKE-KENNEDY

Ceannlíne: Éin ar thalamh feirme beagnach díothaithe ag cleachtais nua-aimseartha

EALA BEWICK

Cuairteoir geimhridh go hÉirinn, agus í le haithint ón eala bhalbh choitianta mar gheall ar a gob buí. Níos lú acu ag teacht mar gheall ar an athrú aeráide.

AN CLAMHÁN

Ba bheag nár díothaíodh an t-éan creiche seo le sciatháin leathan le linn an chéid seo caite mar thoradh ar fhiach, ach tá sé ar ais i spéartha na hÉireann anois mar gheall ar fheasacht níos forleithne agus níos lú géarleanúna.

AN BHUÍÓG

Tá an t-éan seo le haithint mar gheall ar a chloigeann buí feiceálach. Tá todhchaí an éin seo, a mhaireann ar shíolta, nasctha go láidir le saothrú gránbharr.

AN ÉIGRIT BHEAG

Ní raibh an t-éan seo le tabhairt faoi deara in aon suirbhé in Éirinn roinnt blianta ó shin, ach mar thoradh ar an athrú aeráide agus leathnú réimse araon, tá líon suntasach de na corraí beaga ag teacht anseo.

AN TRAONACH

Éan cúthail rúnda a dhéanann a nead ar an talamh i móinéir féir. Tá an t-athrú ó ghearradh móna traidisiúnta go táirgeadh sadhlais tar éis scrios a dhéanamh ar dhaonra dúchasach na hÉireann.

AN CNAGAIRÉ

Is é an scéal ratha is mó le blianta beaga anuas ná go bhfuil an t-éan dubh agus bán seo ar ais inár measc. Deirtear go bhfuil suas le 50 péire pórúcháin i gCúige Laighean anois, go háirithe i gCill Mhantáin.

AN CROTACH

An lapaire is mó in Éirinn agus é le haithint go furasta mar gheall ar a chosa fada, a ghub ina bhfuil corr síos agus a ghlaoch brónach. Tá laghdú 60 faoin gcéad tagtha ar an daonra mar thoradh ar bhainistíocht níos déine ar thalamh féarach.

AN CHUACH

Tá imní ar éaneolaithe nach mbeidh glaoch so-aitheanta an chuach – comhartha ar thús an tsamhraidh go traidisiúnta – le cloisteáil in Éirinn amach anseo mar thoradh ar fhairsingiú fásaigh sa Sahára.

EOCHAIR

I mBAOL

GAN A BHEITH I gCONTÚIRT A THUILLEADH

IDIR DHÁ CHEANN NA MEÁ

Saibhreas na bithéagsúlachta á chur i mbaol againn

Donal Hickey

Bíonn talamh slán á dhéanamh againn d'uisce glan agus d'aer úr ar riachtanais bhunúsacha na beatha iad. Ach is í an bhagairt is mó a bhaineann dóibh ná gníomhaíochtaí an duine, de réir taighde nua. Is iad na rudaí a dhéanann an duine is mó a dhéanann dochar don domhan nádúrtha.

Tá tuairisc na Gníomhaireachta um Chaomhnú Comhshaoil (EPA) ar an gcéad tuarascáil chuimsitheach ar an tionchar a bheidh ag an athrú comhshaoil ar bhithéagsúlacht na hÉireann (gach cineál beatha).

Tá saibhreas na bithéagsúlachta againn, idir thailte portaigh agus choillearnacha, fhálta sceach, dhumhcha agus fharrage, mar aon leis na hainmhithe agus na plandaí go léir a mhaireann sna gnáthóga sin. Ach tá cailteanas na bithéagsúlachta – an dúshlán comhshaoil is mó a bhaineann don chine daonna – ag tarlú ar ráta atá inchomparáide le díothú suntasacha sa stair.

D'fhéadfadh sé sin go léir tionchar a imirt ar na feidhmeanna a chuireann ar fáil na hearraí agus na seirbhísí nádúrtha, ar a bhfuil beatha, agus slí bheatha, ag brath. Mar shampla, ní bheadh fiúntas ar bith ag baint lenár dtionscal talmhaíochta agus bia, atá i mbun fáis faoi láthair, gan seirbhísí éiceachórais amhail pailniú ag feithidí agus riochtú ithreach ag péisteanna talún.

Inár saol laethúil, déanann an nádúr uisce óil a stóráil agus a scagadh, agus tá láithreacha breátha againn i gcomhair siúlóidí i bpáirceanna, i gcoillearnacha agus ar thránna chun strus a laghdú.

I measc na mbealaí a scriostar iad, áirítear tinte portaigh, bóithre trí bhogaigh, truailliú abhann agus lochanna, baint feamainne ar scála mór agus leagann coillte chun críocha tráchtála.

Tá an tuarascáil nua, Biochange, atá maoinithe ag an EPA, bunaithe ar staidéar mór eolaíochta atá á threorú ag Coláiste na Tríonóide, Baile Átha Cliath. Chomh maith le léiriú a thabhairt ar thionchar gníomhaíochtaí daonna ar an mbithéagsúlacht, tugtar cur síos ann ar na costais gheilleagracha agus shóisialta a bhaineann le cailteanas na bithéagsúlachta agus léirítear na bealaí inar féidir le gníomhaíochtaí beaga leas mór a dhéanamh.

Aithnítear sa taighde ceithre phríomhrud a bhrúnn cailteanas chun cinn, agus is mar thoradh ar ghníomhaíocht an duine a tharlaíonn gach aon cheann acu:

1. Scrios agus ilroinnt na ngnáthóg.
2. Scaipeadh na speiceas ionrach neamhdhúchasach
3. Truailliú
4. Róshaothrú acmhainní nádúrtha

Deir ard-stiúrthóir an EPA, Laura Burk, go léirítear sa taighde an tábhacht a bhaineann le cosaint an éiceachórais agus go gcuirtear béim ar an ngá atá le tús áite a thabhairt do chosaint den chineál sin i bpleanáil an rialtais ar leibhéal náisiúnta agus áitiúil.

“Beidh an-fhiúntas ag baint le torthaí na taighde seo do lucht déanta beartais i réimsí éagsúla amhail bainistíocht comhshaoil, pleanála agus talmhaíochta,” a dúirt sí.

Tá impleachtaí suntasacha airgeadais i gceist. In 2008, thuairiscigh an Coimisiún Eorpach go mbeadh luach €14 trilliún ag baint le cailteanas bliantúil i seirbhísí éiceachórais mar thoradh ar dhamáiste don bhithéagsúlacht faoin mbliain 2050. Ar leibhéal náisiúnta, chuir staidéar a rinneadh le déanaí luach €2.6 billiún in aghaidh na bliana ar sheirbhísí éiceachórais in Éirinn.

Cé gur léiríodh an gá le gníomhaíocht láidir náisiúnta agus idirnáisiúnta sa taighde, taispeánadh ann gur féidir le gníomhaíochtaí réasúnta beaga leas mór a dhéanamh chun speicis agus a bhfeidhmeanna a thacú. “Trína chinntiú go gcosnaítear píosaí beaga gnáthóige i gceantair forbartha, agus trí fhálta sceach a chosaint i dtailte talmhaíochta, is féidir linn céimeanna láithreacha dearfacha a ghlacadh maidir le caillteanas bithéagsúlachta a stopadh.” a dúirt an príomhthaighdeoir, an Dr Steve Waldren.

Toradh lárnach de chuid an staidéir Biochange is ea go bhfuil faisnéis atá furasta le rochtain buntábhachtach chun stop a chur le caillteanas na bithéagsúlachta, agus mar chuid den tionscadal, chruthaigh OÉ Gaillimh bunachar sonraí d’orgánaigh bheo in Éirinn ina ndéantar taifead ar 16,000 speiceas Éireannach ag www.species.ie

Tá roinnt láithreáin monatóireachta forbartha chun críche taighde agus staidéir a chuirfidh léargas ar fáil maidir le tionchar fadtéarmach an bhrú ar an mbithéagsúlacht. Léirítear sa tuarascáil go bhfuil go leor fós le déanamh chun feasacht maidir le tábhacht na bithéagsúlachta agus tábhacht gheilleagrach an chaomhnaithe a chruthú.

Scéal eile ná go bhfuil aitheantas faighte ag na saineolaithe fiadhúlra an Dr Tina Aughney agus an Dr Roy Anderson, as ucht a gcuid oibre maidir le hialtóga agus ciaróga. Tá gradam Ionad Náisiúnta le Sonraí Bithéagsúlachta do thaifeadóirí oirirce (*Distinguished Recorder Award*) bronnta orthu beirt. Tá an Dr Anderson tar éis 320 speiceas nua ainmhí agus planda a thaifead in Éirinn agus tá an Dr Aughney tar éis 1,000 duine a oiliúint chun suirbhéanna a dhéanamh ar ialtóga. Dúirt cathaoirleach an Ionaid Náisiúnta le Sonraí Bithéagsúlachta, an Dr Mary Kelly-Quinn, go bhfuil méid ollmhór curtha acu leis an tuiscint ar fhiadhúlra na hÉireann.

Tá 1.8 milliún taifead ag an ionad. Tugann na taifid sin tuiscint níos leithne dúinn ar an 31,000 speiceas atá mar chuid de bhithéagsúlacht na hÉireann. Aithnítear na comhchodanna atá i mbaol díothaithe ann freisin, agus cuirtear ar ár gcumas monatóireacht a dhéanamh ar thionchar ó bhrúnna amhail an t-athrú aeráide.

Tá an Dr Aughney ag obair le taifeadadh ó lár na 1990í, agus tá go leor curtha aici leis an eolas agus le riachtanais caomhnaithe speicis ialtóige na hÉireann. Tá 200 páipéar agus sé leabhar foilsithe ag an Dr Anderson, atá ina údarás ar chiaróga agus ar fhungais.